

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 5 maja 2023 r.

Poz. 4715

UCHWAŁA NR LIII/389/2023 RADY GMINY WŁOSZAKOWICE

z dnia 25 kwietnia 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Włoszakowice na lata 2023-2026

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023r., poz. 40 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840), Rada Gminy Włoszakowice uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Włoszakowice na lata 2023-2026, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Włoszakowice.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy Włoszakowice
(-) Kazimierz Kurpisz

*Załącznik do Uchwały nr LIII/389/2023
Rady Gminy Włoszakowice
z dnia 25.04.2023 r.*

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI NA LATA 2023-2026
DLA GMINY WŁOSZAKOWICE**

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ	18
4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW	19
5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	23
5.1. Uwarunkowania na poziomie krajowym	23
5.2. Uwarunkowania na poziomie wojewódzkim	29
5.3. Uwarunkowania na poziomie powiatowym	33
5.4. Uwarunkowania na poziomie gminnym	35
6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	37
6.1. Charakterystyka gminy	37
6.2. Rys historyczny gminy	39
6.3. Zabytki nieruchome	41
6.4. Zabytki ruchome	56
6.5. Zabytki archeologiczne	57
6.6. Krajobraz kulturowy	64
6.7. Zasoby muzealne	65
6.8. Dziedzictwo niematerialne	65
7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT	67
8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	69
9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	73
10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	74
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	74
12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	76

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WŁOSZAKOWICE

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Włoszakowice na lata 2023 – 2026” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022, poz. 840)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo

minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również jego programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;

- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego i powiatowego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559 t.j. ze zm.).

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503, 1846).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt 2,

ust. 2, pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

- 1) inwestycji celu publicznego oznaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;
- 2) inwestycji celu publicznego oznaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;
- 3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt. 2 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z: wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 3, art. 52, art. 53 ust. 3-5a i 5d, art. 54, art. 55 i art. 56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351, z 2022 r. poz. 88).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2. , ust 2 pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępianie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii

elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1-4, wykonywane:

- 1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,
- 2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia

– przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774, 1668).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1327, 1265, 1812).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 1973, 2127, 2269, z 2022 r. poz. 1079, 1260, 1504, 1576, 1747).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916, 1726).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1.: park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Art. 83a wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021 r. poz. 1899, Dz.U. z 2022 r. poz. 1846).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę

bonifikatę. Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1, wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1452, 1512).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm., Dz. U. z 2022 r., poz. 1700),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r., poz. 164),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 (t.j. Dz. U. z 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2019 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 81);
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1134),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez

podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 poz. 2249);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 1384);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 nr 89 poz. 510);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 nr 124 poz. 1304 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 nr 75 poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 nr 71 poz. 650);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- o krajobrazami kulturowymi,
- o układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- o dziełami architektury i budownictwa,
- o dziełami budownictwa obronnego,
- o obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- o cmentarzami,
- o parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- o miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- o dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- o kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- o numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami

i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- o materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2018 r. poz. 574)
- o instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- o przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana

przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków

wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca

pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2018 w całym kraju było 91 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków

nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022, opublikowany w Dzienniku Urzędowym RP 11 września 2019 (poz. 808) został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 roku i opublikowany w Monitorze Polskim. Jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i jest programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Cel główny Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 to Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. Cel główny dzieli się na trzy cele szczegółowe, zawierające kierunki działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami

Kierunek działania 1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich
2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich
3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego
4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunek działania 2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działania 2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

1. Podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości

1. Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami
2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Kierunek działania 3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel – przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych – realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych

terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz – dla obiektów rangi międzynarodowej – wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego

UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbalność o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 - 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 - 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do

nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet 1 tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NA LATA 2021-2024

Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2021-2024, przyjęty został uchwałą nr XXXVII/714/21 przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 20 grudnia 2021 r. i opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego. Program ten jest aktualizacją i kontynuacją Programu opieki nad zabytkami dla województwa wielkopolskiego, opracowanego na lata 2017-2020.

Program, zawiera szereg informacji, których źródłem jest Raport o stanie zabytków na terenie województwa wielkopolskiego oraz precyzuje założenia ochrony zabytków. Podobnie jak w poprzednich perspektywach podstawowym zadaniem programu jest stymulowanie wszelkich działań na rzecz opieki nad zabytkami. W dokumencie, omówione zostały zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne województwa wielkopolskiego. Szeroko opisane zostały zabytki będące pod administracją wojewódzką. Nie ma wśród nich zabytków z terenu gminy.

Jako cel główny uznano założenie, że Samorząd Województwa Wielkopolskiego stwarza warunki dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dba o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych oraz przyszłych pokoleń. W programie, wyznaczono też pięć celów szczegółowych wraz z zadaniami, które będą realizowane przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego w miarę posiadanych środków:

Cel szczegółowy 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego.

Kierunki działania:

1. Podjęcie działań mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków.
2. Wspieranie ochrony zabytków archeologicznych
3. Popularyzowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego
4. Monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Cel szczegółowy 2. Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Wspieranie programów i projektów edukacyjnych popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz wzmacniających kompetencje kulturowe.
2. Wspieranie inicjatyw związanych z upamiętnianiem Powstania Wielkopolskiego oraz popularyzacji i upowszechniania wiedzy na jego temat.
3. Stwarzanie warunków dla opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym w duchu partycypacji społecznej.

Cel szczegółowy 3. Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa

Kierunki działania:

1. Wsparcie zagospodarowywania, adaptacji i wykorzystania zabytków i dziedzictwa niematerialnego na cele kulturalne, turystyczne lub społeczne.
2. Wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych.

3. Wspieranie dawnych rzemiosł, ginących zawodów i form twórczości charakterystycznych dla Wielkopolski.

Cel szczegółowy 4. Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Kierunki działania:

1. Włączanie zabytków w procesy gospodarcze.
2. Włączanie cyfryzacji do ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel szczegółowy 5. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych

Kierunki działania:

1. Udostępnianie obiektów zabytkowych
2. Wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2030 ROKU

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku przyjęta została uchwałą nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r., opublikowaną w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego. Jest to aktualizacja Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Strategia określa kierunki, cele i uwarunkowania rozwoju województwa. W Strategii wskazuje się na nowy model rozwoju regionalnego, zwany modelem funkcjonalnym. Ma on przyczynić się do zrównoważonego rozwoju naszego województwa i opowiadać na zidentyfikowane wyzwania, które stoją przed Wielkopolską w najbliższym czasie. Został on tak zaprojektowany aby zapewnić społecznie, gospodarczo i terytorialnie zrównoważony rozwój naszego województwa. Dzięki niemu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich obszarów województwa.

Wg Wizji Strategii Wielkopolska w 2030 roku to region przodujący w kraju, liczący się w Europie i szanujący jej uniwersalne wartości, świadomy swojego

dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego, spójny, zrównoważony i dostępny terytorialnie, otwarty na nowe idee i ludzi, silny nowoczesną gospodarką, aspiracjami i wiedzą swoich mieszkańców, zapewniający im bardzo dobre warunki życia, pracy i wypoczynku na całym obszarze województwa.

Cel generalny strategii opiera się na wskazanej Wizji. Dla celu generalnego ustalono cztery cele strategiczne, wraz z jedenastoma celami operacyjnymi. W przeciwieństwie do poprzedniej perspektywy strategii brak tu zapisów bezpośrednio powiązanych z ochroną dziedzictwa kulturowego. Jedynie cel 2.3 podkreśla znaczenie kultury w życiu społecznym Wielkopolan, w tym szlaków turystyki kulturowej, ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego. Wspomniane jest też znaczenie obiektów zabytkowych dla poprawy jakości życia na obszarach wiejskich.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

W dniu 25 marca 2019 r. Uchwałą Nr V/70/19, Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwalił Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania. Uchwałę opublikowano w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego jest najważniejszym dokumentem Samorządu Województwa Wielkopolskiego określającym politykę przestrzenną w granicach administracyjnych regionu, w tym dla miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego. Plan określa model rozwoju przestrzennego, cele polityki przestrzennej i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa oraz rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, a także zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych.

W treści programu podkreślono, że ochrona środowiska i dziedzictwa kulturowego jest szczególnie ważnym elementem polityki przestrzennej województwa. W rozdziale o kulturze i dziedzictwie narodowym, omówiono zagadnienie tożsamości

regionalnej, dziedzictwa archeologicznego, zabytków i parków. W celu realizacji założeń szczególną uwagę zwrócono na następujące działania:

- 1) zwiększenie nakładów finansowych na ochronę zasobów kulturowych.
- 2) prowadzenie stałych nadzorów nad rejestrem zabytków i udostępnienie jego wersji elektronicznej.
- 3) prowadzenie badań w obrębie zabytków we wszystkich dziedzinach nauki.
- 4) wykorzystanie zabytków i wiedzy o nich dla celów turystycznych oraz dla promocji regionu.
- 5) podnoszenie wartości usług turystycznych poprzez „wykorzystanie” zabytków dla podniesienia atrakcyjności oferty.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU LESZCZYŃSKIEGO NA LATA 2021-2024

Dokument przyjęto Uchwałą nr XXXII/193/2021 Rady Powiatu Leszczyńskiego z dnia 28 stycznia 2021 r. w sprawie przyjęcia „Programu opieki nad zabytkami Powiatu Leszczyńskiego na lata 2021-2024.”

Zgodnie z założeniami wdrożenie Programu Opieki nad Zabytkami poprzez wykonanie wskazanych zadań, ma pomóc w realizacji celów określonych przez ustawodawcę. Realizacja celów Programu wymaga współdziałania z jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami i organizacjami pozarządowymi, właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, służbami ochrony zabytków, instytucjami kultury i innymi podmiotami mającymi w swoim obszarze działania ogólnie pojęte dziedzictwo kulturowe. W Programie określono kilka celów strategicznych, w ramach których znalazły się następujące działania istotne z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami:

Cel 5.1. Ochrona i rewaloryzacja obiektów zabytkowych i budynków o wartościach lokalnych

5.1.2. Wydawanie przez starostę na wniosek Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzji o zabezpieczeniu obiektów zabytkowych zagrożonych zniszczeniem lub uszkodzeniem,

5.1.3. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego.

Cel 5.2. Kształtowanie świadomości mieszkańców i popularyzacja wiedzy o regionie

5.2.2. Umieszczanie przez Starostę w uzgodnieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na obiekcie zabytkowym nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków znaku informującego o tym, że obiekt ten podlega ochronie prawnej,

5.2.3. Współpraca z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz ochrony zabytków kulturowych i przyrodniczych,

5.2.4. Wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego i opiekę nad nim.

Cel 5.3. Promocja zabytków, krajobrazu kulturowego i tradycji lokalnej

5.3.1. Działalność wydawnicza.

Zgodnie ze wspomnianym w pkt. 5.2.3. rocznym programem współpracy z organizacjami pozarządowymi, dotowane są przedsięwzięcia realizowane przez organizacje pozarządowe mające na celu promocję dziedzictwa kulturowego Powiatu Leszczyńskiego. Oprócz wspomnianych wcześniej działań w zakresie kultury, sztuki i ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, w ramach działań związanych z turystyką i krajoznawstwem dofinansowanie otrzymują m.in. działania związane z:

- popularyzacją turystyki kwalifikowanej, organizacją rajdów i konkursów,
- utrzymaniem i rozwojem szlaków turystycznych na terenie Powiatu Leszczyńskiego.

Powiat Leszczyński współpracuje również z organizacjami, które prowadzą działania promocyjne regionu we wspomnianym zakresie.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WŁOSZAKOWICE

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Włoszakowice zostało uchwalone przez Radę Gminy Włoszakowice Uchwałą Nr XXVIII/226/2005 z dnia 15 grudnia 2005 r. ze zmianami dla wybranych terenów przyjętymi: Uchwałą Nr XXXII/228/2010 z dnia 08.04.2010 r., Uchwałą Nr XIII/90/2011 z dnia 29.12.2011 r. i Uchwałą Nr XVI/135/2016 z dnia 22.06.2016 r.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego, co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze i krajobrazowe, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

W rozdz. „Charakterystyka i ocena wartości kulturowych” przedstawiono zarys historii gminy, krótką charakterystykę najcenniejszych zabytków, wykaz stanowisk archeologicznych i zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków oraz wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w ewidencji. W treści przedstawiono następujące wytyczne i postulaty konserwatorskie:

- zachowanie budynków wymienionych w ewidencji zabytków,
- dostosowanie nowej zabudowy do wiejskiego krajobrazu miejscowości (budynki parterowe ze skośnymi dachami o tradycyjnym pokryciu – dachówka),
- zachowanie zabytkowych cmentarzy wraz z nagrobkami, istniejącą zielenią,
- zachowanie zabytkowych parków, pałaców, zespołów folwarcznych w granicach historycznych oraz w granicach zewnętrznych powiązań widokowych,
- zharmonizowanie elementów małej architektury z historycznym sąsiedztwem,

- istniejące wytyczne konserwatorskie nie zakazują prowadzenia inwestycji w strefie występowania stanowisk archeologicznych, jednakże wówczas wykonywanie prac ziemnych podczas inwestycji należy poprzedzić archeologicznymi badaniami ratowniczymi lub nadzorem archeologicznym w zakresie uzgodnionym zezwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- na stanowiskach archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz w ich bezpośrednim otoczeniu nie dopuszcza się jakiegokolwiek działalności inwestycyjnej,
- wszelkie prace remontowo-budowlane oraz konserwatorskie przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz prace elewacyjne przy budynkach ujętych w ewidencji zabytków polegające na wymianie pokrycia dachowego, zmianie stolarki okiennej i drzwiowej, malowaniu elewacji, a także wszystkie prace budowlano-inwestycyjne w granicach zabytkowych parków i cmentarzy (wycinka drzew, nowe nasadzenia, prace pielęgnacyjno-porządkowe), podziały geodezyjne, lokalizacja nowych budynków, ogrodzenia, podlegają każdorazowemu uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.,
- obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków zachodzi wobec zmiany zagospodarowania terenów wyznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i w projektach decyzji o warunkach zabudowy.

W kolejnym rozdziale przedstawiono kierunki ochrony i kształtowania środowiska kulturowego i krajobrazu:

- ochrona konserwatorska istniejących zespołów i obiektów zabytkowych oraz stanowisk archeologicznych,
- zachowanie historycznych układów przestrzennych oraz kształtowanie współczesnej zabudowy w nawiązaniu do tradycji regionalnych w zakresie formy architektonicznej oraz materiałów budowlanych,
- eksponowanie charakterystycznych dominant architektonicznych (np. kościoły we Włoszakowicach, Dłużynie, Charbielinie, zespół pałacowo-parkowy we Włoszakowicach),

- kształtowanie nowej zabudowy w sposób nie kolidujący ze strefami widokowymi (dotyczy to terenu wokół jezior),
- zachowanie w stanie zbliżonym do naturalnego elementów przyrodniczych takich jak jeziora, cieki, stawy, atrakcyjne ściany leśne oraz uporządkowanie zieleni parkowej,
- pozyskiwanie nowych właścicieli dla zabytków będących własnością Skarbu Państwa i przy zachowaniu ich wartości kulturowej udostępnianie społeczeństwu dla celów kulturotwórczych i turystycznych.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WŁOSZAKOWICE

Gmina Włoszakowice nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu całej gminy. Obowiązuje natomiast 60 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów na terenie gminy, które zawierają zapisy uwzględniające ochronę zabytków. Ze względu na objętość niniejszego dokumentu nie zamieszczono ich wykazu, można je znaleźć na stronie internetowej https://www.wloszakowice.pl/Plany_i_opracowania.html

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

6.1 CHARAKTERYSTYKA GMINY WŁOSZAKOWICE

Gmina Włoszakowice jest gminą wiejską, położoną w południowo - zachodniej części województwa wielkopolskiego i w północno - zachodniej części powiatu leszczyńskiego, będąc jedną z siedmiu jego gmin. Siedzibą gminnych władz samorządowych i zarazem lokalnym ośrodkiem handlowo - usługowym i przemysłowym dla mieszkańców gminy jest miejscowość Włoszakowice, oddalona ok. 80 km od stolicy województwa, Poznania, i ok. 20 km od Leszna. W latach 1975 - 1998 gmina położona była w ówczesnym województwie leszczyńskim.

Powierzchnia gminy zajmuje 127,75 km², stanowiąc ok. 16 % powierzchni powiatu. Użytki rolne zajmują 52 % jej powierzchni, stąd jej funkcją wiodącą jest rolnictwo, a tereny leśne 36,1 % (wskaźnik lesistości jest wyższy od średniej wojewódzkiej – 25,7% i krajowej – 29,2%), których największe skupiska zajmują południowo-zachodnią i centralną część gminy. Około 60 % powierzchni objętych zostało ochroną przyrodniczą, leżąc w granicach Przemęckiego Parku Krajobrazowego, utworzonego na obszarze czterech sąsiadujących gmin, oraz obszarów chronionego krajobrazu i obszarów specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000. gminy W okresie od początku do końca 2021 roku liczba stałych i czasowych mieszkańców gminy Włoszakowice zwiększyła się o 26 osób, przez co na dzień 31 grudnia 2021 roku wynosiła 10 021 osób, w tym 5134 kobiet i 4887 mężczyzn. Strukturę osadniczą tworzy 12 wsi sołeckich: Boguszyn, Boszkowo, Bukówiec Górny, Charbielin, Dłużyna, Dominice, Grotniki, Jezierzycze Kościelne, Krzycko Wielkie, Sądzia, Skarzyń, Zbarzewo, obejmujących 22 miejscowości.

Gmina sąsiaduje z sześcioma gminami, w tym jedną z województwa lubuskiego :

- od zachodu – z gminą Wijewo,
- od południowego zachodu - z gminą Wschowa, położoną w województwie lubuskim,
- od południowego wschodu – z gminą Święciechowa,
- od wschodu - z gminą Lipno,
- od północnego wschodu – z gminą Śmigiel,
- od północnego zachodu – z gminą Przemęt.

Jednostki osadnicze gminy łączy sieć dróg gminnych o długości oraz kilkanaście odcinków dróg powiatowych. Gmina, poprzez łącznik drogi powiatowej z Włoszakowice do węzła Nietążkowo w gminie Śmigiel, ma dostęp do nieodległej drogi ekspresowej S5. Gminę przecina też jednotorowa linia kolejowa nr 359 relacji Leszno - Wolsztyn – Zbąszyń, ze stacjami na terenie gminy w miejscowościach Krzycko Wielkie, Włoszakowice i Boszkowo.

Według podziału fizycznogeograficznego Jerzego Kondrackiego, gmina położona jest w granicach makroregionu Pojezierze Leszczyńskie, w mezoregionach: Pojezierze Krzywińskie – większość obszaru gminy, Pojezierze Sławskie - część północno –zachodnia, a część obszaru południowego znajduje się w mezoregionie

Wysoczyzna Leszczyńska, należącym do makroregionu Nizina Południowo - Wielkopolska. W urozmaiconej rzeźbie terenu przeważają formy młodoglacjalne m.in. pagórki moreny czołowej (pas terenu na linii Zaborówiec - Jezierzycy Kościelne), wysoczyzny morenowe (pagórkowata, falista i płaska) zajmujące środkową i wschodnią część gminy, poprzecinane, poprzecinane rynnami polodowcowymi, ukształtowane w czasie ostatniego - północnopolskiego - zlodowacenia. Wysokości bezwzględne miejscami przekraczają 130 m n.p.m. Natomiast ukształtowanie południowego, równinnego skrawka gminy sięga stadiału Warty zlodowacenia środkowopolskiego.

Sieć hydrograficzna gminy należy do systemu wodnego Odry. Południowa część gminy odwadniana jest przez Rów Krzycki, będący prawobrzeżnym dopływem Odry, natomiast pozostała część głównie przez Południowy Kanał Obry, tylko fragment wschodni gminy odwadniany jest poprzez Samicę Leszczyńską. Wśród wód powierzchniowych głównie przeważają jeziora: Jezioro Dominickie, Jezioro Krzyckie - jego północna część, Zapowiednik, Krzywce, Boszkowskie Wielkie, Boszkowskie Małe i Jezioro Buckie, z których największe, o pow. 344 ha, jest Dominickie, zagospodarowane turystycznie - rekreacyjnie.

Tereny gminy są mało zasobne w surowce mineralne. Występują tylko pospolite kruszywa naturalne, których złoża udokumentowano w miejscowościach: Włoszakowice, Dominice, Boguszyn i Sądzia.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY WŁOSZAKOWICE

Badania archeologiczne i pozyskane artefakty potwierdzają, iż tereny gminy były miejscem osadnictwa od czasów prehistorycznych - środkowej epoki kamienia, mezolitu. W X w. na skrzyżowaniu drogi wodnej ze szlakiem lądowym ze Śląska do Poznania, obecnie tereny między jeziorami z leśniczówką Papiernia, istniał gród plemienny. Powstała w jego miejsce osada Wierzchuje, w 1210 r. drogą darowizny przeszła we władanie Zakonu Cystersów, którzy założyli tutaj klasztor. Wspomina o tym dokument księcia Władysława Odonica, w którym pojawiają się również wzmianki dotyczące wsi: Włoszakowice, Dominice, Bukówiec Górny, Dłużyna. W XIII w. należały one do rodu Junoszków, którego protoplastą był pochodzący ze Śląska rycerz Detleb. Około 1260 r. komes zwany Blizbor Barcz ustanawia swoją siedzibę we

Włoszakowicach. W 2 poł. XII w. powstała parafia w Charbielinie, obejmująca między innymi tereny obecnej gminy Włoszakowice.

Osada Grotniki, jako służebna kasztelani przemęckiej i osada rybacka Dominice istniały już w XII w. W połowie XIII w. Bogusz z rodu Junoszków zakłada wieś Boguszyn, a około 1278 r. przekazuje on wieś Dłużynę klasztorowi benedyktynów z Lubina. Zbarzewo w średniowieczu było wsią rycerską, w XV w. należało do Kotwiczów, którzy przed 1448 r. ufundowali we wsi kościół. Pierwsza wzmianka o wsi Krzycko Wielkie pochodzi z 1294 r., należała wówczas do rodu Kotwiczów, którzy przyjęli nazwisko Krzyckich. W 1320 r. Uszanda z rodu Junoszków zakłada wieś Sądzie.

Około 1387 r. dobra włoszakowickie przeszły w posiadanie rodziny Borków Gryżyńskich z Gryżyny. Od drugiej połowy XV w. do końca XVII w. kluczem włoszakowickim władali Opalińscy, w tym wojewoda poznański Krzysztof Opaliński, który był fundatorem kościoła we Włoszakowicach. W 1695 r. w wyniku zamążpójścia Katarzyny Opalińskiej za Stanisława Leszczyńskiego, późniejszego króla Polski, dobra włoszakowickie przechodzą w posiadanie Leszczyńskich. W 1738 r. Stanisław Leszczyński sprzedaje rozległe dobra rodowe i posagowe swojej żony hrabiemu Aleksandrowi Józefowi Sułkowskiemu, które pozostały własnością tej rodziny do 1782 r., kiedy to syn Aleksandra, Franciszek Sułkowski sprzedał całą majątność księciu Karolowi Schöneich, który z kolei w 1785 r. odsprzedał ją księciu Fryderykowi Köthen von Anhalt-Dessau. Jego następcy dobrami włoszakowickimi władali aż do czerwca 1919 r. Wówczas książę Joachim von Anhalt Dessau zbył tzw. klucz włoszakowicki berlińskiej firmie powierniczej, od której cały klucz, w tym 4 tys. ha lasów włoszakowickich, odkupił w marcu 1920 r. Camillo Castiglioni, prezes Banku Wiedeńskiego, który mimo ustaw o likwidacji majątków prywatnych byłego zaboru pruskiego z mocy Traktatu Wersalskiego, nie oddał majątku i prowadził rabunkową wycinkę starodrzewu i sprzedaż drewna za granicę. Kilkuletni spór własnościowy, który oparł się o parlament, zakończył się w grudniu 1923 r. Dobra włoszakowickie przejął Skarb Państwa, a w lipcu 1925 r. powstało Nadleśnictwo Włoszakowice.

Po II rozbiórce Polski w 1793 r. tereny gminy dostały się pod panowanie pruskie, w latach 1807-1815 leżały w granicach Księstwa Warszawskiego, natomiast po Kongresie Wiedeńskim w 1815 r. znalazły się ponownie pod zaborem pruskim, wchodząc w skład Wielkiego Księstwa Poznańskiego.

Mieszkańcy gminy walczyli w szeregach zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego 1918/1919, jednak dopiero w styczniu 1920 r. na mocy Traktatu Wersalskiego omawiane tereny włączono do odrodzonego państwa polskiego.

W okresie międzywojennym Włoszakowice były miejscowością przygraniczną i silnym ośrodkiem polskości. W czasie okupacji hitlerowskiej tereny gminy zostały włączone do Okręgu Rzeszy „Kraj Warty”. W październiku 1939 r. Niemcy rozstrzelali we Włoszakowicach wybitnych przedstawicieli gminy – społeczników i działaczy politycznych. Trwały wywózki do obozów, wysiedlenia. W styczniu 1945 r. tereny zajmowane przez gminę zostały wyzwolone przez wojska radzieckie i rozpoczął się nowy etap przemian społeczno-gospodarczych.

Dane dotyczące historii i zabytków gminnych pochodzą z archiwów WUOZ, poprzedniej perspektywy gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2018-2021 (Uchwała nr III/20/2018 Rady Gminy Włoszakowice z dnia 28 grudnia 2018 r.), danych UG Włoszakowice oraz opracowań własnych.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME Z TERENU GMINY

Na terenie gminy znajduje się szereg cennych obiektów zabytkowych, które zostały objęte ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego, a także które znajdują się w gminnej ewidencji zabytków. GEZ w formie kart adresowych zgodnych ze wzorem MKiDN została przyjęta Zarządzenie Nr 136/2020 Wójta Gminy Włoszakowice z dnia 15 grudnia 2020 r. w sprawie aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Włoszakowice. Włączanie i wyłączanie obiektów z GEZ będzie prowadzone w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10.09.2019 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego rejestru zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

**OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH Z
TERENU GMINY WŁOSZAKOWICE**

Bukówiec Górny

- kościół par. pw. św. Marcina, 1825, nr rej.: 1046/A z 25.03.1970
- brama kościelna, nr rej.: j.w.
- wiatrak koźlak, przy drodze do Krzycka Wielkiego, XIX, nr rej.: 1075/A z 28.03.1988
- wiatrak koźlak, przy drodze do Dłużyny, 1841, nr rej.: 1105/A z 28.03.1988

Dłużyna

- kościół par. pw. św. Jakuba Apostoła, 1841, 1859, nr rej.: 584/Wlkp/A z 25.03.1970
- plebania, 1843, nr rej.: j.w.

Dominice

- wiatrak koźlak, 1751, XIX, nr rej.: 1003/A z 5.05.1986

Jezierzyce Kościelne

- kościół par. pw. św. Michała Archanioła, drewn., 1806, nr rej.: 1035/A z 20.03.1970

Krzycko Wielkie

- zespół dworski, 2 poł. XVIII:
- dwór, nr rej.: 62 z 5.02.1965
- park, nr rej.: 1027/A z 23.11.1987

Ujazdowo

- wiatrak kozłak (nr 3), 1820, nr rej.: 1054/A z 28.03.1988

Włoszakowice

- kościół par. pw. Świętej Trójcy, XVII, nr rej.: 56 z 12.12.1932 (wypis z księgi rejestru)
- plebania, 1 poł. XIX, nr rej.: 1058 z 26.03.1970
- zespół pałacowy, poł. XVIII:
- pałac, nr rej.: 567 z 12.05.1956
- park, nr rej.: 1163/A z 19.02.1990
- dom, ul. Kurpińskiego 1, szach., 1 poł. XIX, nr rej.: 1575 z 27.07.1974
- dom, ul. Kurpińskiego 2, szach., 1 poł. XIX, nr rej.: 1576 z 27.07.1974
- dom, ul. Jana Otto 2, 1910, nr rej.: 1535/A z 21.03.1995

Zbarzewo

- kościół par. pw. Narodzenia NMP, 1470, nr rej.: 57 z 12.12.1932 (wypis z księgi rejestru)
- zespół pałacowy i folwarczny, XIX-XX, nr rej.: 1019/Wlkp/A z 10.09.1987:
- pałac, pocz. XX
- park
- stodoła
- obora
- 2 spichrze
- gorzelnia

Zestawienie obiektów zabytkowych z terenu gminy, wpisanych do gminnej ewidencji zabytków znajduje się w końcowej części niniejszego opracowania. Należy dodać, iż aktualizacja gminnej ewidencji zabytków w przypadku włączenia nowych obiektów lub wyłączenia musi być prowadzona w porozumieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Spośród najcenniejszych obiektów zabytkowych z terenu gminy należy wskazać:

BUKÓWIEC GÓRNY

Zespół kościoła par. p.w. św. Marcina

Pierwszy, drewniany kościół wzniesiono w Bukówcu już w 1270 r. Na przestrzeni wieków wzniesiono ich kilka. Do budowy murowanej, zachowanej do obecnych czasów, świątyni przystąpiono w 1825 r. Budowa trwała z przerwami do 1845 r., kiedy kościół został ukończony i konsekrowany. W tym samym czasie, po północnej stronie kościoła została również wzniesiona brama z dwiema furtami.

Kościół usytuowany jest na niewielkim wzniesieniu w środkowej części wsi, na terenie otoczonym murem ceglany, a od strony wschodniej z kamienia polnego. W północnym, ceglany odcinku muru znajduje się trójprzelotowa, murowana z cegły, otynkowana brama z półkoliście zamkniętym otworem bramnym. Nad nim eliptyczna nisza z figurą Chrystusa, z neobarokowym zwieńczeniem z krzyżem na osi. Główny otwór bramy flankują dwa pilastry i ujmują furty zamknięte łukami odcinkowymi, zwieńczone splywami. Kościół orientowany, jednonawowy, wzniesiony na podmurówce, murowany z cegły, tynkowany, pierwotnie na planie wydłużonego prostokąta z węższą zakrystią na planie kwadratu od wschodu. W 1930 r. dobudowano do nawy od północy i południa dwie boczne kaplice na rzutach zbliżonych do kwadratu, które utworzyły rodzaj transeptu i nadały kościołowi plan zbliżony do krzyża greckiego.

Od południa do prezbiterium dobudowano nową zakrystię na rzucie wydłużonego prostokąta, a przy północnej elewacji nawy wzniesiono kruchtę. Nawę, prezbiterium, kaplice i starą zakrystię nakrywają dachy dwuspadowe. Dachy pokryte dachówką ceramiczną. Generalny remont kościoła wraz z wymianą pokrycia dachów wykonano w 1986 r., w 1990 r. położono nowe tynki na elewacjach. Stan zachowania dobry.

Wiatrak koźlak – ul. Dłużyńska

Usytuowany przy drodze prowadzącej do Dłużyny. Wzniesiony w 1841 r. Podstawę wiatraka stanowi słup główny. Dwukondygnacyjny osadzony na koźle wspartym na fundamencie z kamienia polnego i na podmurówce. Założony na planie prostokąta. Na wysokości I kondygnacji wejście do budynku poprzedzone schodami i gankiem oszalowanym deskami. Konstrukcja ścian ramowa, oszalowana deskami, ściana wietrzna gontem. Cztery śmigła typu żaluzjowego zamocowane na głowicy wału napędowego. W 1957 r. wyposażono wiatrak w silnik elektryczny. Dach dwuspadowy, krokwiowy, kryty gontem. Zachowane wyposażenie. Wiatrak po remoncie kapitalnym. Własność prywatna.

Wiatrak koźlak – ul. Wiatraczna

Usytuowany przy drodze prowadzącej do Krzycka Wielkiego. Wzniesiony w 1 poł. XIX w., pierwotnie znajdował się w Boszkowie, skąd w 1921 r. został przeniesiony na obecne miejsce. Wiatrak należał do osoby prywatnej, od której odkupiła go Gmina Włoszakowice. Wiatrak osadzony na koźle wspartym na fundamencie z kamienia polnego, na podmurówce z cegieł. Dwukondygnacyjny, na planie zbliżonym do kwadratu, konstrukcji szkieletowej, ściany szalowane deskami oraz gontem (ściana wietrzna). Nakryty dachem dwuspadowym, gontowym, ze ściętym szczytem ściany wietrznej. Na wysokości pierwszej kondygnacji wejście poprzedzone galerią. Od strony wietrznej cztery śmigła typu żaluzjowego. Obiekt po remoncie zabezpieczającym w 2000 r. został wydzierżawiony Bukówcekiemu Towarzystwu Kulturalnemu, które wraz ze Stowarzyszeniem Bukówcezan MANU w 2014 r. poddało konserwacji i odtworzeniu uszkodzonych elementów wiatraka przy współfinansowaniu z funduszy unijnych.

DŁUŻYNA**Zespół kościoła par. p.w. św. Jakuba Większego Apostoła**

Kościół położony na wzniesieniu w centrum wsi, przy rozwidleniu dróg, na terenie przykościelnego cmentarza na rzucie nieregularnego owalu, ogrodzonego parkanem. Wieś Dłużyna w XVI-XVII w. należała do Opalińskich i była częścią parafii w Charbielinie. Po pożarze tamtejszego kościoła Piotr Opaliński, właściciel wsi, wybudował ok. 1660 r. w Dłużynie drewniany kościół, który 9 października 1667 r. pod

wezwaniem św. Jakuba Większego był konsekrowany przez sufragana poznańskiego, biskupa Macieja Mariana Kurskiego. Pierwotny, drewniany, kościół stał na terenie dzisiejszego cmentarza. W latach 1838-1841 z fundacji dziedzica dóbr Machcin, Waleriana Szeligi Bielińskiego, został wybudowany drugi z kolei budynek sakralny według projektu architektów Petersona i Sollera, a budowniczym był Samuel Eckert ze Wschowy. W latach 1858 - 1859 r. dobudowano wieżę, której fundatorem był dziedzic Machcina Mateusz Łakomicki.

Kościół w stylu neorenesansowym, murowany z cegły, na kamiennych fundamentach. Jednonawowy korpus założony na rzucie wydłużonego prostokąta, z dostawioną od wschodu przybudówką zamkniętą trójbocznie, mieszczącą częściowo prezbiterium, za którym ulokowana zakrystia. Od zachodu do nawy przylega, na rzucie zbliżonym do kwadratu, czterokondygnacyjna wieża, otynkowana, której dwie ostatnie kondygnacje węższe, wydzielone gzymsem kordonowym z dachówki, z otworami okiennymi i żaluzjowymi okiennicami. Nawa przykryta dachem dwuspadowym z dachówki, z sygnaturką na szczycie, przybudówka dachem pięciopłóciowym, wieża przykryta wysokim sześciobocznym, ostrosłupowym dachem z blachy miedzianej, wychodzącym ze spłaszczonego dachu czteropłóciowego, zwieńczonym puszką i krzyżem. W 1985 r. przeprowadzono remont kapitalny wieży z wymianą pokrycia dachowego na miedziane i nałożono nowe tynki, w 1986 r. i w 1989 r. odnawiano elewacje i założono nowe rynny miedziane, w 1996 r. tynkowano ścianę szczytową sąsiadującą z wieżą. Kościół w stanie dobrym.

Na północny zachód od kościoła, po prawej stronie przebiegającej obok drogi, usytuowana jest plebania poprzedzona klombem z cisami tworzącymi rodzaj altany. Budynek plebanii zbudowano w latach 1842-1843. Wzniesiony na rzucie prostokąta, częściowo podpiwniczony, murowany z cegły, otynkowany, parterowy, przykryty wysokim dachem dwuspadowym z oknami powiekowymi, pokrytym dachówką. Do korpusu od północy dostawiona piętrowa przybudówka kryta dachem pulpitowym z blachy, sięgającym okapu korpusu, obok niższa kryta dachem płaskim z blachy; obie przybudówki mieszczą się w szerokości bryły korpusu. Na osi elewacji frontowej znajduje się prostokątny ganek wsparty na sześciu słupach, przykryty dachem pulpitowym, poprzedzony schodami. W 1994 przełożono dach na budynku, w 1999 r. remont wnętrz. Budynek w dobrym stanie.

DOMINICE

Wiatrak koźlak

Najstarszy na terenie gminy, wzniesiony w 1751 r. Podstawę wiatraka stanowi słup główny. Dwukondygnacyjny budynek osadzony na koźle wspartym na fundamencie z kamienia polnego i na podmurówce. Założony na planie prostokąta. Na wysokości I kondygnacji znajduje się wejście poprzedzone schodami i zadaszonym gankiem. Nakryty dachem dwuspadowym, ściętym od strony ściany wietrznej. Konstrukcja ścian ramowa, szalowana deskami, ściana wietrzna kryta gontem. Obecnie pełni rolę domku letniskowego. Stan zachowania dobry. Własność prywatna.

JEZIERZYCE KOŚCIELNE

Kościół par. p.w. św. Michała Archanioła

Położony w środkowej części wsi, otoczony cmentarzem, ogrodzony płotem z drewnianych sztachet na kamiennym cokole, z murowanymi, otynkowanymi słupkami i bramą po stronie północnej. Pierwszy kościół zbudowano prawdopodobnie wraz z lokowaniem wsi na prawie średzkim w XV wieku, gdyż w 1446 r. wspomniany jest pleban Michał. Przed rokiem 1510 kościół przyłączono jako filialny do Gołanic. Pod koniec XVIII w. stary, drewniany kościół spłonął. Obecny, również drewniany z wieżą częściowo murowaną, został zbudowany w 1806 r.

Kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany w układzie pionowym, orientowany, jednonawowy. Nawa została wzniesiona na planie prostokąta - nad nią wieżba dachowa o rzadko spotykanej konstrukcji storczykowej - z węższym, na planie zbliżonym do kwadratu prezbiterium od wschodu. Od zachodu do nawy na jej osi przylega wieża na planie kwadratu z wejściem w przyziemiu. Do nawy przylega kruchta na planie wydłużonego prostokąta, z której prowadzą osobne przejścia do nawy kościoła i znajdującej się na przedłużeniu kruchty nieco szerszej zakrystii, również wzniesionej na planie wydłużonego prostokąta. Nawa i niższe od niej prezbiterium, posadowione na murowanej podmurówce, są jednokondygnacyjne z wysokimi poddaszami użytkowymi, nakryte dachami dwuspadowymi (wyższym nad nawą, niższym nad prezbiterium). Od zachodu przylega do nawy dwukondygnacyjna, murowana w dolnej partii z cegły, otynkowana, pomalowana wieża, której górna, drewniana, oszalowana kondygnacja jest węższa od dolnej i oddzielona od niej

jednospadowymi, drewnianymi połaciami krytymi gontem. Wieżę nakrywa dach namiotowy zwieńczony iglicą z krzyżem. Dachy pokryte gontem.

W 1963 r. przeprowadzono kapitalny remont kościoła wraz założeniem fundamentów pod drewnianą konstrukcją całego kościoła, w 1967 r. naprawa parkanu wokół kościoła. W 1973 r. położono nowy dach z gontów. W 1986 r. postawiono nowy płot sztachetowy. W 1989 r. konserwacja zewnętrznej architektury drewnianej. W 1993 r. przeprowadzono generalny remont wieży kościelnej. W 1997 r. założono nową instalację elektryczną. Stan zachowania dobry.

KRZYCKO WIELKIE

Zespół dworsko-parkowy

Usytuowany na południowo-zachodnim skraju wsi. Powstał w 2 poł. XVIII wieku z inicjatywy właściciela wsi Stanisława Krzyckiego. Dwór kryty gontem jest jednym z nielicznych, zachowanych do naszych czasów, przykładów barokowego alkierzowego dworu. Obecnie jest budowlą murowaną z cegły. W czasie remontu ok. 1960 r. ściany o konstrukcji szkieletowej zastąpiono ceglanymi.

Charakterystyczna, parterowa, na rzucie prostokąta, podpiwniczona bryła budynku złożona jest z trzech integralnie powiązanych ze sobą części: głównego korpusu założonego na prostokątnym rzucie i zwieńczonego wysokim łamanym dachem pokrytym gontem, w którym na osi od południa i północy dwuosiowe facjaty oraz przylegających do niego po bokach mniejszych alkierzy, wysuniętych znacznie przed lico elewacji północnej, cofniętych w stosunku do elewacji południowej, nakrytych oddzielnymi, łamanymi, czterospadowymi dachami pokrytymi gontem. W elewacjach dłuższych, południowej i północnej, na osi prostokątne wejścia, nad którymi facjaty z ozdobami architektonicznymi. Do elewacji zachodniej dostawiona ceglana przybudówka z wejściem do piwnicy. Obiekt w bardzo dobrym stanie.

Park otaczający dwór, pierwotnie o powierzchni 3,86 ha, w kształcie zbliżonym do trapezu, posiada resztki cennego drzewostanu z przewagą grabu, lipy, wiązu szypułkowego, żywotnika zachodniego i zachowaną aleję grabową. Zadrzewienie parkowe znajduje się głównie w części środkowej i południowej parku, składa się z robinii akacjowej z domieszką grabu, lipy, jesionu, kasztanowca, klonu, świerku. Wśród współczesnych nasadzeń przeważa jarzab pospolity, klon pospolity, lipa drobnolistna,

dereń, glóg jednoszyjkowy. Współcześnie zakomponowano przed dworem rabaty z zielenią ozdobną. Park na bieżąco pielęgnowany. W bardzo dobrym stanie. Zespół dworsko-parkowy stanowi własność prywatną.

WŁOSZAKOWICE

Zespół kościoła par. p.w. Świętej Trójcy

Najstarsze wzmianki o włoszakowickiej parafii pochodzą z 1409 r., erygowana była już w XII w. Pierwotnie kościół parafialny był pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny i Wszystkich Świętych. Na pocz. XVI w. wzniesiono nową, drewnianą świątynię konsekrowaną w 1580 r. W połowie XVII w. z fundacji Krzysztofa Opalińskiego wybudowano obecną świątynię, być może według projektu Krzysztofa Bonadury Starszego. Budowę ukończono dzięki legatowi Mikołaja Tarnowieckiego. Zespół kościelny jest położony w centralnej części miejscowości, na niewielkim wzniesieniu o spadku w kierunku zachodnim, od strony wschodniej i południowej ograniczony terenem probostwa. Teren kościelny otoczony otynkowanym murem z barokową bramą i dwiema furtami w murze, w którego narożniku południowo-wschodnim wejście na teren probostwa. Kościół orientowany, jednonawowy, murowany z cegły, tynkowany, posadowiony na podmurówce z cegły oraz kamienia, dwukondygnacyjny, na planie wydłużonego prostokąta, z trójprzęsłową nawą główną, półkoliście zamkniętą, nieco węższym, jednoprzęsłowym prezbiterium od południowego wschodu, dwiema trójkondygnacyjnymi, o konstrukcji ryglowej, wieżami na planie kwadratów od północnego zachodu oraz bocznymi, niższymi kaplicami na rzucie prostokątów po obu stronach przyprezbiterialnego przęsła nawy głównej. Kaplice otwierają się na nawę tworząc rodzaj transeptu. Do południowo – zachodniej kaplicy przylega zakrystia na planie kwadratu. Dachy nad nawą główną i prezbiterium dwuspadowe, nad kaplicami trzypołaciowe, kryte dachówką. Wieże nakryte hełmami kopulastymi obitymi blachą miedzianą, zwieńczone iglicami z kulą i krzyżem.

Prace remontowe i konserwatorskie przeprowadzono w 2 poł. XX w. oraz na początku obecnego stulecia, m.in. w 1967 r. odnowiono wnętrza, wszystkie ołtarze i obrazy gruntownie odrestaurowano i zakonserwowano, latach 1985-1986 wymieniono stolarkę okienną oraz konstrukcję hełmów wież i pokryto je miedzianą blachą. W latach 1987-1990 przełożono pokrycie dachu, zamontowano nowe krzyże, otynkowano elewacje. W 2000 r. malowano wnętrza kościoła, oczyszczono ołtarz główny, poddano

renowacji murowane ołtarze boczne, w 2017 r. poddano konserwacji ołtarz św. Józefa. Utrzymany w dobrym stanie.

Po południowo zachodniej stronie kościoła wzniesiono w 1812 r. budynek plebanii. Murowany z cegły, tynkowany, jednokondygnacyjny, z częściowym podpiwniczeniem i użytkowym poddaszem, na rzucie zbliżonym do kwadratu, na osi ściany północno zachodniej dostawiona drewniana weranda na rzucie prostokąta, poprzedzona murowanymi schodami, w prawym narożniku ściany południowo-wschodniej nowa dobudówka na rzucie prostokąta. Budynek nakryty wysokim dwuspadowym dachem z naczółkami, krytym dachówką. Weranda dachem dwuspadowym, dobudówka nakryta dachem jednospadowym. W 1992 r. przeprowadzono prace remontowe i konserwatorskie dachu - więźby wraz z pokryciem oraz ankrowanie ścian bocznych budynku. Stan zachowania dobry.

Zespół pałacowo-parkowy

W 2 poł. XIV w. i w 1 poł. XV w. Włoszakowice były własnością rodu Borków-Gryżyńskich. Z ich inicjatywy, na miejscu, gdzie dzisiaj znajduje się pałac, w 1 poł. XV w. został wzniesiony zamek. Na początku XVI w. Włoszakowice stały się własnością Opalińskich. W latach ok. 1641-43 według projektu Krzysztofa Bonadury Starszego został wzniesiony pałac dla wojewody Krzysztofa Opalińskiego, na miejscu dawnego zamku. Obecny pałac wzniesiono jako pałacyk myśliwski dla ks. Aleksandra Józefa Sułkowskiego z Rydzyny w latach 1749-52, w miejscu pierwotnego. W XIX w. i na początku XX w. był przebudowywany, m. in. wieńczącą go pierwotnie kopułę z iglicą zastąpiono dachem płaskim z żeliwną balustradą. Zespół pałacowy położony jest w północno-wschodniej części wsi. Tworzy go pałac usytuowany na sztucznej wyspie otoczonej fosą, dwie oficyny oraz park. Pałac został wybudowany na oryginalnym rzucie trójkąta równobocznego o wciętych półkoliście narożach (interpretowanym jako zamierzone przez A. Sułkowskiego nawiązanie do wolnomularskiej symboliki kielni). Bryła budynku jest trójkondygnacyjna, wzniesiona z cegły, na kamiennym fundamencie, z wysokim cokołem, częściowo podpiwniczona. Elewacje zewnętrzne oraz wewnętrzne ściany tynkowane. Elewacje wklęsłych narożników są dwukondygnacyjne. Elewacja frontowa, zwrócona na południowy zachód, wyróżniona o dodatkowe elementy architektoniczne i rzeźbiarskie. Nad kondygnacją wysokich piwnic wznosi się kondygnacja parteru z centralnie usytuowaną obszerną, trójkątną, dwukondygnacyjną salą o ściętych narożach. W narożach korytarze. Wokół Sali jeden

trakt pokoi jednokondygnacyjnych w układzie amfiladowym. W fasadzie wejście główne poprzedzone dwubiegowymi schodami. Na osi fasady, w piwnicy, dawna „sala terrena”. Całość nakryta dachem płaskim. Na dachu, we wschodnim narożniku, boniowana wieżyczka z wąskimi otworami okiennymi oraz gzymsem wieńczącym wspartym na ozdobnych konsolkach. Po generalnym remoncie przeprowadzonym w latach 80. i 90. ubiegłego wieku do pałacu przeniesiono siedzibę Urzędu Gminy Włoszakowice.

Park o pow. 26 ha z ogrodem włoskim, stawami oraz częścią leśną dawnym zwierzyńcem. W części centralnej w bezpośrednim sąsiedztwie zabytkowego pałacu zachowały się resztki założenia barokowego. Przez fosę przełożony mostek, prowadzący do budynków na wyspie. Wśród starodrzewu najcenniejszy okaz - platan klonolistny o obwodzie pnia 790 cm. i wysokości 30 m. Park współcześnie zagospodarowano, wprowadzono nowe zadrzewienia i krzewy, wytyczono i utwardzono kostką alejki, założono klomby i rabaty kwiatowe, wprowadzono elementy małej architektury, „głazy historii i zasłużonych”, galerię drewnianych rzeźb, wytyczono miejsce wypoczynkowe. Park na bieżąco pielęgnowany. Część leśna zróżnicowana pod względem ukształtowania terenu. Podmokły las liściasty położony niżej, przecięty duktem leśnym, obejmuje teren dawnego zwierzyńca. Powiązania widokowe łączące obie części parku tworzą kanały i dukty leśne, stanowiąc w ten sposób jedną wspólną kompozycję. Łąki ze strumieniami i kanałami pełnią ważną funkcję powiązań widokowych z dominantą pałacu na wyspie. Zespół pałacowo-parkowy stanowi własność Gminy Włoszakowice.

Dom, ul. Kurpińskiego 1

Wzniesiony w 1 poł. XIX w. Budynek o charakterystycznej niskiej bryle z wysokim, stromym dachem naczółkowym, z ryglową konstrukcją ścian w większości wypełnionych otynkowanym murem z cegły i kominem butelkowym w środku sieni, z zachowanym oryginalnym jednym piecem murowanym. Wzniesiony na podmurówce z cegły i kamieni polnych otoczaków, zachowanej fragmentarycznie we wschodniej części ściany dłuższej, częściowo podpiwniczony, z wysokim dwukondygnacyjnym poddaszem strychowym, w którego dolną kondygnację przy ścianach szczytowych wbudowane są pomieszczenia użytkowe. Szerokofrontowy, na rzucie prostokąta, elewacje dłuższe jednokondygnacyjne, szczytowe – dwukondygnacyjne, we wnętrzach zachowane oryginalne drzwi. Budynek przykryty dachem z dachówki ceramicznej. W

obiekcie w ostatnich latach przeprowadzono remont pokrycia dachowego, przemurowano ściany, wymieniono stolarkę okienną na PCV. Stan zachowania dobry. Własność prywatna.

Dom, ul. Kurpińskiego 2

Wzniesiony w 1 poł. XIX w. Budynek o charakterystycznej niskiej bryle z wysokim, stromym dachem naczółkowym, z ryglową konstrukcją ścian wypełnionych otynkowanym murem z cegły i kominem butelkowym w środku sieni, z zachowanymi murowanymi piecami. Wzniesiony na podmurówce z cegły i kamieni polnych otoczków, częściowo podpiwniczony, szerokofrontowy, na rzucie prostokąta. Dach kryty dachówką ceramiczną. Budynek po remoncie kapitalnym mieści restaurację. Własność prywatna.

Dom, ul. Jana Otto 2

Zbudowany w 1910 r. dla leśniczego. Budynek posadowiony na ceglanej, nieotynkowanej podmurówce, murowany, tynkowany, jednokondygnacyjny, na rzucie prostokąta, z dostawionymi dwoma, niewielkimi aneksami oraz ryzalitem; w części północno-zachodniej dobudówka na rzucie prostokąta, druga dobudówka na osi południowo-zachodniej elewacji oraz założony na rzucie prostokąta ryzalit w elewacji frontowej, zwieńczony balkonem w części użytkowego poddasza. Całość nakryta dachem dwuspadowym, z dachówki. Dobudówka, mieszcząca główne wejście do budynku, nakryta dachem trójpołaciowym. We wnętrzach zachowane trzy oryginalne piece kaflowe w tonacji zielonej: dwa w kształcie prostopadłościanu o kaflach pokrytych dekoracją roślinną i geometryczną, jeden zamknięty półkolistym szczytem o krawędziach wolutowych z wnęką w ścianie szczytowej. W 1989 r. przełożono dach i położono nowe tynki zewnętrzne. Własność prywatna. Stan zachowania dobry.

ZBARZEWO

Kościół par. p.w. Narodzenia NMP

Parafia w Zbarzewie istnieje najprawdopodobniej od XIV wieku. Początkowo była pod wezwaniem Matki Boskiej, w XVIII w. przemianowana na wezwanie Narodzenia NMP. Kościół został wzniesiony w latach 1470 - 1473 r. W 2 poł. XVII w. dobudowano kruchtę południową. Świątynia położona jest w środkowej części wsi, po

północnej stronie rozwidlenia dróg. Teren wokół kościoła, na którym znajduje się cmentarz z czasów budowy kościoła, otoczony jest murem z XIX w. Kościół późnogotycki, orientowany, murowany z cegły, na rzucie zbliżonym do kwadratu, z nieco węższym i niższym, zamkniętym trójbocznie prezbiterium od wschodu. Na południowej elewacji nawy dobudowana kruchta na planie zbliżonym do kwadratu. Od północy do prezbiterium przylega zakrystia. Korpus nawowy i prezbiterium oszkarpowane w narożach. Elewację zachodnią wieńczy wysoki trójkątny szczyt z ostrołukowymi blendami w układzie schodkowym, rozdzielonymi wysokimi sterczynami. Korpus i prezbiterium nakrywają dachy dwuspadowe. Prostopadłościenna kruchta przylegająca od południa do korpusu nawowego, wysokością sięgająca gzymsu wieńczącego nawy, posiada szczyt ze spływami i jest nakryta dachem dwuspadowym. Zakrystię po północnej stronie prezbiterium nakrywa dach pulpitowy. Większe prace remontowo-konserwatorskie przeprowadzono w latach 60. XX wieku oraz wykonano polichromie, autorstwa S. i T. Szukałów. Stan zachowania dobry.

Zespół pałacowo-folwarczny

Pałac wzniesiony w 1902 r. dla niemieckiej rodziny Hörich. Budynek wybudowany na wysokim cokole, podpiwniczony, murowany z cegły, tynkowany, dwukondygnacyjny, wzniesiony na planie prostokąta, z ryzalitem od zachodu i prostokątnymi skrzydłami od północy i południa, tworzącymi dwukondygnacyjne ryzality boczne od wschodu. Prawe skrzydło dodatkowo rozczłonkowane na mniejsze prostokąty. Na osi elewacji wschodniej portyk arkadowy z tarasem na piętrze i wystawą dachową z trójkątnym szczytem. Całość nakryta dachem czterospadowym rozciągniętym na dachy trójpołaciowe nad ryzalitami bocznymi. Wystawy dachowe nakryte dachami dwuspadowymi. Budynek nieużytkowany, w złym stanie technicznym.

Park z XIX w., usytuowany na północ od pałacu, o pow. 4,74 ha. Drzewostan przetrzebiony. Zachowany starodrzew z okazami pomnikowymi: lipa drobnolistna, trzy dęby szypułkowe, kasztanowiec biały, jesion wyniosły. Teren zaniedbany, staw na południe od pałacu, zarośnięty i zaśmiecony. Układ kompozycyjny zatarty. Park wymaga przeprowadzenia prac rewaloryzacyjnych.

Na południe i południowy wschód od pałacu położone są zabudowania gospodarcze, wzniesione w połowie XIX w. i na początku XX w.: stodoła, zamykająca podwórze od północy, gorzelnia i spichlerz w części południowej, od wschodu trzy przylegające do siebie obory. Obiekty poprzez upływ czasu i niedostosowanie do współczesnych wymogów technologicznych nie spełniają swojej pierwotnej funkcji, nieużytkowane popadają w ruinę, wymagają pilnie prac remontowych i adaptacyjnych.

Zagrożenia dla zabytków nieruchomych z terenu gminy

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Gmina bogata jest w obiekty budownictwa drewnianego, takie jak np. wiatraki, obecne w kilku miejscowościach gminnych. W przypadku tych obiektów realne jest zagrożenie pożarem, należy też zwrócić uwagę na potencjalne zniszczenie pod wpływem silnych wiatrów i innych zjawisk atmosferycznych.

Tradycyjna kultura ludowa, której materialnym wyznacznikiem jest budownictwo wiejskie, podlega dynamicznym zmianom tak w funkcji obiektów, jak i w formie. Lokalne społeczności wioskowe, dla których tradycyjne wzory postępowania były wyznacznikiem wartości kształtujących tę społeczność, odchodzą w przeszłość. Nowatorskie trendy gospodarowania niszczą lub wręcz eliminują pozostałości dawnej architektury budowlanej. Na terenie gminy Włoszakowice spotyka się coraz mniej przykładów tradycyjnego budownictwa wiejskiego. Można by powiedzieć, że stan techniczny budynków jest determinowany stanem świadomości o ich historycznej funkcji oraz uświadamianej potrzebie adaptacji we współczesnym społeczeństwie.

Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również dawne zespoły folwarczne. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową folwarczną i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

Do istotnych zagrożeń należą indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które są wyznacznikiem działań, skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Ważnym na dzień dzisiejszy problemem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet programów rewaloryzacyjnych. Swoisty determinizm ekonomiczny niezbędny w prawidłowo postrzeganej polityce ochrony dóbr zabytkowych, to warunek szczególnie, którego dopełnienie pozwoli mieć nadzieję, że w czasie rozsądnym do przewidzenia, uda się zrealizować wszystkie zadania związane z rewaloryzacją.

Obiekty będące pod administracją gminną:

Gmina posiada tytułu własności w stosunku do kilkunastu obiektów wpisanych do rejestru (pogrubiona czcionka) i gminnej ewidencji zabytków. Należą do nich:

- PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym – Boguszyn
- DOM ob. Wiejska Izba Pamiątek – Bukówiec Górny
- **WIATRAK KOŹLAK Bukówiec Górny ul. Wiatraczna**
- SZKOŁA Dłużyna ul. Szkolna 1
- SZKOŁA ob. ośrodek wypoczynkowy Dominice nr 15
- SZKOŁA Jezierzycy Kościelne Ul. Leszczyńska 33
- SZKOŁA ob. Przedszkole Włoszakowice ul. Spokojna 4
- **PAŁAC MYŚLIWSKI w zespole pałacowym Włoszakowice ul. Kurpińskiego 29**
- OFICYNA PÓŁNOCNA w zespole pałacowym Włoszakowice ul. Kurpińskiego 27
- OFICYNA POŁUDNIOWA w zespole pałacowym Włoszakowice ul. Kurpińskiego
- **PARK BAROKOWO-KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym Włoszakowice ul. Kurpińskiego**

- DOM Włoszakowice ul. 21 Października 3
- SZKOŁA ob. dom mieszkalny Zbarzewo nr 34

Obiekty te są generalnie w dobrym stanie, a wszelkie remonty realizowane są w miarę bieżących potrzeb. Należy zwrócić uwagę na prace polegające na rewaloryzacji i utrzymaniu pierwotnej kompozycji parków, ochronę starodrzewu i wycinkę samosiejek. Budynek gorzelnii w Zbarzewie, stanowiący pierwotnie własność gminną został sprzedany, jest on w złym stanie technicznym i wymaga prac rewaloryzacyjnych. Działania Gminy Włoszakowice w stosunku do zabytków będących jej własnością wskazano w rozdziale 8.

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wszelkie prace przy obiektach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia konserwatora zabytków.

Na terenie gminy Włoszakowice do rejestru zabytków wpisane są trzy zespoły zabytków ruchomych, stanowiące wyposażenie obiektów sakralnych.

- Wyposażenie kościoła par. p.w. Wniebowzięcia NMP w Charbielinie wpisane zostało do rejestru zabytków pod nr 280/B decyzją z dnia 11.06.1973 r. (9

- pozycji). W skład wyposażenia wchodzi m.in. barokowy ołtarz główny z XVIII w., ołtarz boczny p.w. św. Rodziny z XVIII w., ołtarz boczny p.w. św. Franciszka z XVIII w., naczynia liturgiczne, lichtarze.
- Wyposażenie kościoła filialnego p.w. św. Michała Archanioła w Jezierzycach Kościelnych wpisane zostało do rejestru zabytków pod nr 235/B decyzją z dnia 13.02.1997 r. (13 pozycji). W skład wyposażenia wchodzi m.in. barokowy ołtarz główny z 2 ćw. XVIII w. z obrazami i rzeźbami, ambona z 1 poł. XVIII w., neobarokowy prospekt organowy z 2 poł. XIX w., rzeźby Chrystusa Ukrzyżowanego, naczynia liturgiczne.
 - Wyposażenie i wystrój kościoła parafialnego p.w. Świętej Trójcy we Włoszakowicach wpisane zostało do rejestru zabytków pod nr 459/Wlkp/B decyzją z dnia 24 lutego 2017 r. (20 pozycji). W skład wyposażenia wchodzi m.in. ołtarz główny z 1643 r., ołtarz boczny p.w. św. Józefa z 1 poł. XVIII w., ołtarz boczny p.w. Matki Bożej z Dzieciątkiem z 2 ćw. XVIII w., ołtarz boczny p.w. Świętego Krzyża z 3 ćw. XVIII w., późnobarokowy ołtarz boczny z k. XVIII w., ambona z 1 poł. XVII w., prospekt organowy z instrumentem z XVII-XVIII w., chrzcielnica i konfesjonał z XVIII w., feretrony, barokowe rzeźby.

Spośród obiektów małej architektury dominuje funkcja sakralna w postaci kapliczek i krzyży przydrożnych obecnych w wielu miejscowościach gminnych i będących świadectwem historycznej religijności tych ziem. W większości nie są one wpisane do ewidencji zabytków i należy rozważyć przeprowadzenie inwentaryzacji obiektów małej architektury.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski i obejmują arkusze 61-37, 61-38, 62-37, 62-38, 62-39, 63-37, 63-38, 64-37, 64-38, 65-38, 66-38. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Poniższa tabela prezentuje zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Włoszakowice:

STANOWISKA	liczba	w tym wpisanych do rejestru
grodziska	0	0
osady	125	30
cmentarzyska	7	1
inne	472	28

Źródło: Arkusze AZP, Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Włoszakowice

Na terenie gminy dominuje osadnictwo kultur neolitycznych, kultury łużyckiej, kultury przeworskiej i wczesnego średniowiecza. Najstarsze odkryte ślady prehistorycznego osadnictwa pochodzą ze środkowej epoki kamienia-mezolitu (8000–4200 p.n.e.). W pobliżu wsi Bukówiec Górny, Dominice, Grotniki i Włoszakowice odkryto wielokulturowe stanowiska osadnicze; badania wykazują ciągłość zamieszkania od okresu mezolitu do średniowiecza (XIV w.). Od czasu epoki kamienia obszar gminy był nieprzerwanie zasiedlany (osadnictwo grupuje się głównie wzdłuż cieków wodnych, na terenach zajmowanych i dziś przez współczesne wsie), o czym świadczą znaleziska z następných epok, poczynając od neolitu - młodszej epoki kamienia aż do czasów współczesnych.

Neolit przynosi rewolucyjne zmiany w historii ludzkości. Dotychczasowa gospodarka przyswajająca dzięki opanowaniu uprawy ziemi i hodowli zwierząt, została zastąpiona przez gospodarkę wytwarzającą. Wraz z osiadłym trybem życia pojawiły się takie wynalazki jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarcze, umiejętność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp.

Wszystkie te nowości na ziemi polskiej przyniosła ludność kultury ceramiki wstęgowej rytej, która dotarła tu z terenów naddunajskich poprzez Bramę Morawską. Ludność ta osiedlała się głównie na terenach o najlepszych glebach, na których uprawiała pszenicę, jęczmień, proso (prawdopodobnie metodami kopieniaczymi, za pomocą kamiennych i rogowych motyk). Ze zwierząt domowych hodowano krowy, owce, kozy i świnie.

W połowie IV tysiąclecia przed naszą erą na obszarze Niżu Europejskiego utworzyła się kultura pucharów lejkowatych. Ludność kultury pucharów lejkowatych zamieszkiwała niewielkie osady, położone na łagodnych stokach wydmych wzniesień. Charakterystyczną cechą tej kultury w zakresie obrządku pogrzebowego były monumentalne grobowce megalityczne („kujawskie”) w postaci długiego (do 130 m), trójkątnego (o podstawie do 15 m) kopca obstawionego wielkimi kamieniami. Pochówki w obudowie kamiennej znajdowały się pod nasypem grobowca.

Prawie równolegle rozwijała się kultura amfor kulistych, będąca kontynuacją kultur wstęgowych i przejmująca wiele cech od kultury pucharów lejkowatych. Dotychczas odnalezione osady tej kultury charakteryzowały się małą ilością domów o konstrukcji słupowej zbudowanych na planie nieregularnego czworokąta. Czasami również w formie ziemianki. Groby ludności kultury amfor kulistych najczęściej występują w formie skrzyń z kamieni, przykrytych ziemnym nasypem. Wewnątrz znajdowano ozdoby, naczynia. Wiele pochówków zawiera również szczątki zwierząt, głównie bydła z obciętymi rogami. Osady z epoki neolitu zarejestrowano między innymi w okolicach miejscowości Grotniki.

Z upowszechnieniem się nowego materiału (brązu) wiąże się dalszy rozwój gospodarczo-cywilizacyjny w epoce brązu. Docierał on na nasze tereny drogą wymiany z południa Europy, zwiększając rolę handlu i powodując przenikanie się wpływów. Wczesna epoka brązu jest na terenie dzisiejszej gminy słabo reprezentowana. Wzrost osadnictwa widoczny jest w środkowym i późnym okresie epoki brązu. Zaczęła się wówczas rozwijać na ziemiach polskich kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy. Ludność kultury łużyckiej prowadziła osiadły tryb życia, a system gospodarczy tej kultury, jak się przypuszcza, był wielokierunkowy. Posługiwano się sprzężajnym radłem, a mniejsze pola obrabiano za pomocą motyk rogowych, zboże sprzątano sierpem brązowym. Zmarłych palono na stosie, a ich szczątki składano do popielnic, które zakopywano w ziemi wraz z przystawkami i darami grobowymi. Znacznemu upowszechnieniu uległy wyroby brązowe, zarówno ozdoby, jak i narzędzia, które wytwarzano na miejscu.

W VII w p.n.e. rozpoczyna się na ziemiach polskich epoka żelaza. Obok wyrobów brązowych, których udział systematycznie maleje, pojawiają się wówczas wyroby żelazne. W pierwszym okresie epoki żelaza (okres halszacki 650-400 p.n.e.)

kultura łużycka przeżywa swój największy rozkwit i posiada szerokie kontakty z resztą Europy. Powstają wówczas grody typu Biskupin. Pod koniec okresu okres halsztackiego rozpoczyna się stopniowy rozkład kultury młużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytym wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów.

Podniesienie się poziomu wód gruntowych, spowodowane zmianami klimatycznymi, wypiera osadników z ich dotychczasowych siedlisk. Osłabione w ten sposób osadnictwo łużyckie jest stopniowo podbijane lub kolonizowane mprzez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską. Trudno jest stwierdzić, czy proces ten miał charakter zbrojnej agresji, czy odbywał się w sposób pokojowy poprzez asymilację miejscowej ludności i przybyłej z Pomorza nowej grupy mosadniczej. Różnice między obydwoma kulturami widoczne są przede wszystkim w formach grobów oraz kształtach i ornamentyce naczyń i przedmiotów metalowych. Skupiska osadnicze kultury łużyckiej na obszarze współczesnej gminy Włoszakowice liczą kilkadziesiąt punktów, przede wszystkim w okolicach miejscowości: Bukówiec Górny, Dominice, Grotniki, Włoszakowice.

Początek wieku IV p.n.e. wiąże się z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca, ujednoczenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. Na terenie ziem polskich wykształciła się wówczas tzw. kultura przeworska. Miało to miejsce w późnym okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski 150 p.n.e. – 25 n.e.). Rozwijała się ona następnie w kolejnym okresie – wpływów rzymskich (I-IV w. n.e.). Ludność kultury przeworskiej prowadziła osiadły tryb życia, zamieszkując osady otwarte. Podstawę gospodarki stanowiła uprawa roli w połączeniu z hodowlą zwierząt, wśród których dominowało bydło rogate. Rozwijały się również inne gałęzie wytwórczości, szczególnie hutnictwo i kowalstwo, m. in. ze względu na duże zapotrzebowanie na broń i narzędzia. Dość często wytop żelaza i wyrób z nich gotowych przedmiotów odbywał się w pobliżu osad. Charakterystyczny był obrządek pogrzebowy kultury przeworskiej. Całość wyposażenia zmarłego palono wraz ze zwłokami na stosie, a naczynia składane do grobów celowo rozbijano. Ślady osadnictwa z czasów rzymskich (pierwsze wieki naszej ery – kultura przeworska) znajdują się na terenie całej gminy, a zwłaszcza w okolicach mmiejscowości: Grotniki, Włoszakowice.

Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów ziem polskich przeżywa mgłąboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy m.w. wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego na ziemiach polskich.

Począwszy od VI w. n. e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Początkowe fazy tego okresu charakteryzują się wyraźnym regresem w zakresie kultury materialnej. Pojawia się nowy system gospodarki żywnościowej – przemienno-ugorowej uprawy zbóż ozimych i jarych. Szeroko stosowana jest sprzężajna obróbka roli. Pojawia się na szeroką skalę proso. W hodowli wzrasta rola świni przy zmniejszeniu stad bydła rogatego i koni. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka. Osady miały niewielkie rozmiary, chaty miały konstrukcję zrębową, wykorzystywano też kwadratowe ziemianki i półziemianki.

Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państwa polskiego. Powstały wówczas grody – siedziby przedstawicieli władzy, ośrodki gospodarcze i załężki przyszłych miast. Widocznych jest kilka faz powstawania grodów: okres plemienny, kiedy grody skupiają się w Wielkopolsce zachodniej i południowo-zachodniej; następnie w czasie bezpośrednio poprzedzającym okres formowania państwa grody powstają w środkowej i północno-wschodniej Wielkopolsce; sieć grodów rozrasta się następnie przynajmniej w trzech fazach w miarę poszerzania się terytorium państwa piastowskiego.

Według ocen archeologów, grodziska te były zamieszkałe przez człowieka od IX do XI wieku, czyli pod koniec wczesnego średniowiecza. Czasy te to okres przedpiastowski i wczesnopiastowski. W okresie przedpiastowskim trwał jeszcze zwyczaj ciałopalenia, ale około X wieku obrządek ten ustąpił miejsca pochówkowi szkieletowemu. Zespoły osadnicze związane z okresem średniowiecza są najliczniej reprezentowanymi na terenie gminy Włoszakowice. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości, stąd koncentracja osadnictwa średniowiecznego w rejonie większości miejscowości. Na szczególną uwagę zasługują osady w okolicach

miejsowości: Bukowiec Górny, Dominice, Grotniki i Włoszakowice oraz cmentarzysko szkieletowe znane z miejscowości Włoszakowice.

Na terenie gminy Włoszakowice do rejestru zabytków wpisanych jest 21 stanowisk archeologicznych:

1. Bukowiec Górny st. 6, ob. AZP 62-22/17 nr 1371/A z 4.02.1993 r.
2. Bukowiec Górny st. 7, ob. AZP 62-22/18 nr 1379/A z 4.02.1993 r.
3. Bukowiec Górny st. 8, ob. AZP 62-22/19 nr 1372/A z 4.02.1993 r.
4. Bukowiec Górny st. 16, ob. AZP 62-22/25 nr 1376/A z 4.02.1993 r.
5. Bukowiec Górny st. 17, ob. AZP 62-22/26 nr 1370/A z 4.02.1993 r.
6. Dominice st. 1, ob. AZP 62-22/57 nr 1374/A z 4.02.1993 r.
7. Dominice st. 2, ob. AZP 62-22/81 nr 1366/A z 4.02.1993 r.
8. Dominice st. 3, ob. AZP 62-22/82 nr 1365/A z 4.02.1993 r.
9. Dominice st. 9, ob. AZP 62-21/15 nr 1363/A z 4.02.1993 r. (częściowo, działki 41/92 i 41/93, skreślone z rejestru zabytków na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2016 r., sygnatura DOZ-OAiK.660.1498.2015 MP-2)
10. Dominice st. 10, ob. AZP 62-21/16 nr 1380/A z 4.02.1993 r.
11. Dominice st. 11, ob. AZP 62-21/17 nr 1364/A z 4.02.1993 r.
12. Grotniki st. 1, ob. AZP 62-22/6 nr 1369/A z 4.02.1993 r.
13. Grotniki st. 6, ob. AZP 62-22/63 nr 1320/A z 6.07.1992 r.
14. Grotniki st. 7, ob. AZP 62-22/80 nr 1381/A z 4.02.1993 r.
15. Grotniki st. 8, ob. AZP 62-22/4 nr 1368/A z 4.02.1993 r.
16. Włoszakowice st. 3, ob. AZP 62-22/60 nr 1373/A z 4.02.1993 r.
17. Włoszakowice st. 15, ob. AZP 62-22/32 nr 1378/A z 4.02.1993 r.
18. Włoszakowice st. 16, ob. AZP 62-22/31 nr 1382/A z 4.02.1993 r.
19. Włoszakowice st. 18, ob. AZP 62-22/30 nr 1375/A z 4.02.1993 r.
20. Włoszakowice st. 19, ob. AZP 62-22/33 nr 1377/A z 4.02.1993 r.
21. Włoszakowice st. 20, ob. AZP 62-22/34 nr 1367/A z 4.02.1993 r.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich działań naruszających strukturę gruntu, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków.

Zagrożenia dla zabytków archeologicznych z terenu gminy

Przede wszystkim należy podkreślić, że wszelkie inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi, takie jak np. kanalizacja, wodociągi, inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe, budowa dróg, obwodnic, lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa, planowane zalesienia, melioracje, regulacje cieków wodnych itp., stanowią istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych. Do takich inwestycji w najbliższych latach należy zaliczyć następujące projekty:

- budowa elektrowni wiatrowych;
- budowa kanalizacji sanitarnej;
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w sołectwach gminy;
- rozbudowa sieci dróg gminnych i powiatowych;
- budowa obiektów rekreacyjno – sportowych w gminie Włoszakowice.

Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych z terenu gminy znajduje się na terenach rolnych, łąkach oraz nieużytkach. Stanowiska występują z reguły w pobliżu cieków wodnych, jezior lub ich bezpośrednim sąsiedztwie oraz na wyniesieniach terenu. Z racji intensywnej uprawy roli, niemal wszystkie stanowiska są potencjalnie narażone na zniszczenie, ale ze względu na stopień zagrożenia i ich wartość poznawczą należy je zróżnicować i adekwatnie z nimi postępować.

Przy szczególnie ważnych stanowiskach archeologicznych (zwłaszcza tych posiadających własną formę terenową – grodziska i kurhany), w ich obrębie i otoczeniu powinien obowiązywać całkowity zakaz zabudowy. W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowisk archeologicznych właściwy miejscowo konserwator zabytków może nakazać wykonanie wyprzedzających inwestycję badań archeologicznych.

W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowiska należy realizować wyprzedzające daną inwestycję ratownicze badania archeologiczne, a w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska przeprowadzić ścisły nadzór archeologiczny. Ewentualne granice stref badań powinny zostać ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub określone na mocy decyzji o warunkach zabudowy lub inwestycji celu publicznego.

Należy zwrócić baczną uwagę na prace ziemne podczas działalności inwestycyjnej w obrębie poszczególnych stanowisk archeologicznych i objąć te stanowiska ochroną konserwatorską już na etapie koncepcyjnym. Inwestorzy powinni wystąpić do właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków o wydanie zaleceń i uwarunkowań koniecznych do spełnienia w związku z daną inwestycją. Właściwy miejscowo wojewódzki konserwator zabytków może nakazać wykonanie poprzedzających inwestycję badań archeologicznych w trakcie prac ziemnych. Niezależnie od działalności inwestycyjnej, stanowiska w obrębie których zewidencjonowano liczne zabytki ruchome, zebrane w trakcie badań powierzchniowych należy typować w pierwszej kolejności do ratowniczych badań wykopaliskowych. Dodatkowo postuluje się także przeprowadzenie planowych badań archeologicznych, ukierunkowanych na uzupełnienie informacji dotyczących konkretnych stanowisk.

W przypadku ujawnienia podczas badań archeologicznych nowych faktów osadniczych należy ten fakt odnotować w karcie adresowej gminnej ewidencji zabytków. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest ujmowanie zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz uzgadnianie i wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

Zgodnie z art. 7 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków (w tym archeologicznych) ustala się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji z zakresie lotniska użytku publicznego.

6.6 KRAJOBRAZ KULTUROWY

Na terenie Gminy znajduje się wiele interesujących obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym regionu. W przestrzeni najsilniej zaznaczają swoją obecność obiekty kubaturowe, przede wszystkim obiekty architektury sakralnej i

rezydencjonalnej, te ostatnie zwłaszcza w powiązaniu z parkami krajobrazowymi i towarzyszącą zabudową.

Z obszarowych wpisów do rejestru zabytków wymienić należy parki dworskie i pałacowe w miejscowościach: Krzycko Wielkie, Włoszakowice, Zbarzewo.

Nie utworzono na terenie gminy parków kulturowych, brak też objętych ochroną układów przestrzennych.

6.7 ZASOBY MUZEALNE

Na terenie gminy brak placówek muzealnych. Na terenie pałacu w jednej oficynie znajduje się Izba Regionalna ze zbiorami etnograficznymi oraz wystawa poświęcona Karolowi Kurpińskiemu.

6.8 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp.

We Włoszakowicach urodził się wybitny muzyk Karol Kurpiński (1785-1857), utalentowany kompozytor, długoletni dyrygent i dyrektor warszawskiej Opery Narodowej. Dzięki jego energii i talentom opera warszawska osiągnęła wówczas bardzo wysoki poziom artystyczny, zwłaszcza chóry i orkiestra. Autor licznych prac teoretycznych. W latach 1820-1821 był wydawcą i redaktorem pierwszego czasopisma

muzycznego w Polsce „Tygodnik Muzyczny”. Kompozytor 24 oper, z których najbardziej znane są Zabobon czyli Krakowiacy i Górale oraz Zamek na Czorsztynie; a ponadto Dwie Chatki, Pałac Lucypera, Jadwiga Królowa Polski, Kalmora, Leśniczy w Puszczy Kozienickiej, Cecylia Piaseczyńska. Komponował utwory orkiestralne, kantaty, msze, pieśni patriotyczne, polonezy i inne tańce polskie.

Miejscowe tradycje muzyczne kultywuje Towarzystwo Muzyczne im. Karola Kurpińskiego. Wspólnie z Gminnym Ośrodkiem Kultury oraz instytucjami sponsorującymi organizuje co roku Ogólnopolski Konkurs Młodych Instrumentalistów. Spotkania odbywają się w sali trójkątnej pałacu Sułkowskich.

We Włoszakowicach jest silnie rozwinięty amatorski ruch artystyczny: Regionalny Zespół Pieśni i Tańca, Kapela Dudziarska, Chór Męski im. Karola Kurpińskiego, Chór żeński „Cantilena”, Zespół Muzyki Dawnej, Orkiestra Dęta. Artysta ludowy, rzeźbiarz Leon Dudek (ur. 1917) wykonuje w drewnie figurki ludzi. W Bukówcu organizowany jest Międzywojewódzki Sejmik Wiejskich Zespołów Teatralnych. Organizowane są różnorodne imprezy kulturalne, m.in. Dni Gminy Włoszakowice. Działają liczne towarzystwa i sekcje sportowe, w tym towarzystwo „Sokół” w Bukówcu Górnym i Włoszakowicach. Gminny Ośrodek Kultury od 1990 r. wydaje miesięcznik informacyjno-społeczno-kulturalny „Nasze Jutro”. Bukówiec Górny: Ośrodek Twórczości Ludowej, rzeźba, hafciarstwo, koronkarstwo, zespół ludowy, dudziarze, Izba regionalna ze zrekonstruowanym wyposażeniem chaty wiejskiej z XIX wieku, prężny ośrodek kultury ludowej, pośrodku wsi prawie 5 m rzeźba dudziarza aut. Jerzego Sowijaka.

Na terenie gminy zachowana jest pamięć o miejscach kultu takich jak kapliczki przydrożne, które są pielęgnowane przez lokalną społeczność. W ramach edukacji szkolnej i przedszkolnej organizowane są różnego typu zajęcia związane z tradycjami regionalnymi, organizowane są również imprezy związane ze zwyczajami rolniczymi (np. coroczne Dożynki).

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">• Rzeźba terenu, obecność lasów i cieków wodnych i jezior• Położenie Gminy w pobliżu ważnych szlaków komunikacyjnych (droga S5)• Dobra drogowa dostępność gminy• Dobrze rozwinięta sieć dróg lokalnych• Bogata historia terenów gminy• Zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej• Cenny zasób stanowisk archeologicznych w tym wpisanych do rejestru zabytków• Duża ilość kapliczek przydrożnych oraz cmentarzy• Bliskie sąsiedztwo dużego miasta – Leszna, które stanowi także siedzibę powiatu• Korzystna lokalizacja siedziby Gminy, w centrum obszaru Gminy• Czystość środowiska• Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Gminy• Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych• Uczestnictwo Gminy w działaniach związanych z turystyką, w tym w ramach lokalnej grupy działania• Wypoczynkowy charakter Gminy	<ul style="list-style-type: none">• Brak dostępności kolejowej• Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków• Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego• Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych• Niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego• Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego• Niepełne wykorzystanie walorów turystycznych Gminy• Zła sytuacja finansowa wielu właścicieli obiektów zabytkowych• Niewielka ilość działań dotyczących rozwijania tożsamości regionalnej w ofercie edukacyjnej szkół

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków • Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne (np. w ramach RPO) • Korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. KSOW • Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu • Zmiany w układach przestrzennych, związane z nową zabudową • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Brak komunikacji na linii właściciele – władze samorządowe • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację środowiska naturalnego • Zanik tradycji i tożsamości regionalnych • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY WŁOSZAKOWICE

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

PRIORYTET I – DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH

Cel szczegółowy I.1 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków, na miarę możliwości finansowych budżetu Gminy,
2. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków przy identyfikacji i realizacji zadań związanych z ochroną zabytków zlokalizowanych na terenie gminy,
3. Wspólne działania z Powiatowym Urzędem Pracy w celu wykorzystania osób bezrobotnych do prac pielęgnacyjnych przy obiektach zabytkowych (np. terenach cmentarnych),
4. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich),
5. Monitorowanie stanu obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, a będących pod administracją Gminy

Cel szczegółowy I.2 Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

Działania:

1. Stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych i lokalizacji GPS i kodów QR,
2. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy,
3. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych.

Cel szczegółowy I.3 Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy

Działania:

1. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi,
2. Coroczna aktualizacja założeń przyjętego w roku gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (ostatnia aktualizacja 2020 rok),
3. Realizacja zasad ładu przestrzennego m.in. poprzez utrzymanie czytelności form przestrzennych, dostosowania form budowli w stosunku do ich funkcji w przestrzeni oraz dbałości o krajobraz kulturowy,
4. Regularna aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków (zarówno w zakresie architektury, jak i stanowisk archeologicznych), w porozumieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
5. Opracowanie ewidencji obiektów małej architektury.

Cel szczegółowy I.4 Dbalność o stan zachowania zabytków będących pod administracją Gminy Włoszakowice

Działania:

1. Remont i rewaloryzacja wiatraka-koźlaka w Bukówcu Górnym (własność Gminy Włoszakowice, obiektem administruje od 2013 roku Stowarzyszenie Bukówczan MANU):
 - wymiana stropów,
 - wymiana schodów wewnętrznych,
 - oczyszczenie drewna,
 - konserwacja i malowanie,

- budowa wiaty rekreacyjnej,
 - interaktywna wystawa narzędzi rolniczych i rzemieślniczych
2. Rewaloryzacja budynku pałacu we Włoszakowicach (własność Gminy Włoszakowice):
- wykonanie elewacji (remont tynków, malowanie elewacji, wymiana części okien (w tym w sali trójkątnej),
 - remont lub wymiana drzwi zewnętrznych,
 - remont dachów,
 - rewaloryzacja elementów ozdobnych z piaskowca – herby, schody, balustrada),
 - remont utwardzeń wokół budynku,
 - remont wnętrza pałacu:
 - sala trójkątna w pałacu (wymiana podłogi, remont ścian i sufitu),
 - pomieszczenia biurowe 109, 110, 111 (wymiana podłogi, remont ścian i sufitu),
 - pomieszczenia sanitarne poziom parteru – dwie łazienki (dostosowanie do obecnych wymogów funkcjonalno-użytkowych, zmiana wystroju wnętrza, zmiana posadzki, remont ścian i sufitu),
 - pomieszczenia przyziemia – dwa pomieszczenia biurowe GOPS-u i sala z przedsionkiem (wymiana podłogi, remont ścian i sufitu),
 - remont Sali Masońskiej w Pałacu.

PRIORYTET II – ROZWÓJ TURYSTYKI W GMINIE W OPARCIU O BOGACTWO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Cel szczegółowy II.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych,
2. Tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry terenowe, gry wojenne,

3. Tworzenie szlaków turystycznych związanych z historycznymi postaciami z terenów gminy,
4. Organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym,
5. Organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu lokalne wartości historyczne.

Cel szczegółowy II.2 Wykorzystanie mediów tradycyjnych, Internetu i multimediiów w celu nowoczesnej promocji walorów zabytkowych

Działania:

1. Dbanie o aktualizację gminnej strony www,
2. Wykorzystanie nowoczesnych technologii dostępnych w profesjonalnych serwisach internetowych, a także w urządzeniach mobilnych,
3. Rozwój systemu informacji przestrzennej z warstwą informacyjną na temat obiektów zabytkowych wchodzących w skład Gminnej Ewidencji Zabytków oraz udostępnienie go na forum publicznym,
4. Współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi.

Cel szczegółowy II.4 Poprawa dostępności obiektów zabytkowych dla osób niepełnosprawnych

Działania:

1. Przystosowanie obiektów zabytkowych dla osób z niepełnosprawnością,
2. Wykorzystanie dźwięków, muzyki i audioprzewodników w celu przedstawiania informacji o obiektach zabytkowych osobom niewidomym i niedowidzącym.

Cel szczegółowy II.5 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego,
2. Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego,

3. Wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Włoszakowice powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Urzędu Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Włoszakowice zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, gminne placówki kultury – np. biblioteka) oraz wydziały Urzędu Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp.,

współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art.87 ust.1 i ust.5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata Wójt sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy. Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym m.in. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (szczegóły dostępne na <http://www.mkidn.gov.pl>)
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków (szczegóły dostępne na <http://poznan.wuoz.gov.pl>)
- dotacje wojewódzkie
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- inne źródła

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych (szczegóły nt. nowej perspektywy finansowania dostępne są na stronach WRPO)
- źródła w ramach programów unijnych takich jak Program Rozwoju Obszarów Wiejskich lub Program Infrastruktura i Środowisko
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Fundusz EOG (szczegóły programów ogłaszane są na bieżąco)

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WŁOSZAKOWICE

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Włoszakowice jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie gminy Włoszakowice, bogactwo obiektów posiadających wartości zabytkowe oraz skuteczne działania samorządu w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych, Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy Włoszakowice, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

WYKAZ OBIEKTÓW WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW

BOGUSZYN

SZKOŁA, ob. dom mieszkalny nr 36, mur., pocz. XX.

KARCZMA, ob. dom mieszkalny nr 47, mur., XVIII/XIX.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZY:

a. park krajobrazowy, k. XIX (?),

c. stodoła, mur., 1912,

d. stajnia i wozownia, mur., pocz. 1896,

e. płatkarnia i magazyn nr 48, mur.(kam.), 1908.

DOM NR 20, mur., 1877.

DOM NR 26, mur., 1912.

DOM NR 30 a, mur.-drewn., l. 20 XX.

BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 1, mur.(kam.), 1 ćw. XX.

BOSZKOWO – LETNISKO

DOM NR 18, mur., 1 ćw. XX w.

BUKÓWIEC GÓRNY

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MARCINA:

a. kościół, mur., 1825, cz. przebud. 1858, dobud. 2 kaplic 1930,

b. dzwonnica, drewn., XIX,

c. cmentarz przykościelny, pocz. XIX w.

d. ogrodzenie z bramą, mur.(kam.), 1 poł. XIX,

e. zespół plebani:

- plebania, mur., 1825,

– budynek inwentarski, mur., 4 ćw. XIX,

– stodoła, mur., 4 ćw. XIX.

SZKOŁA, ul. Powstańców Wielkopolskich nr 147, mur., 1906.

ul. Powstańców Wielkopolskich

DOM NR 14, ob. Wiejska Izba Pamiątek, szach., 4 ćw. XIX.

ZAGRODA NR 33:

a. dom, drewn., 1 ćw. XX,

b. obora, mur., k. XIX.

DOM NR 60, mur., pocz. XX.

DOM NR 81, mur., l. 20-30 XX.

ZAGRODA NR 102:

a. dom, mur., pocz. XX,

b. stodoła, mur., k. XIX,

WIATRAK KOŹLAK, ul. Dłużyńska, drewn., 1841.

WIATRAK KOŹLAK, ul. Wiatraczna, drewn., 1 poł. XIX.

BUDYNEK INWENTARSKI, ul. Powstańców Wielkopolskich nr 99, mur.(kam.), pocz.
XX.

STODOŁA, ul. Powstańców Wielkopolskich nr 188, szach., XIX/XX.

CHARBIELIN

ZESPÓŁ KOŚCIÓŁ FIL. P.W. WNIEBOWZIĘCIA NMP:

a. kościół, mur., 1849-1854,

b. cmentarz przykościelny, XIX.

DŁUŻYNA

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JAKUBA WIĘKSZEGO:

- a. kościół, mur., 1841, przebud. lub budowa wieży 1859,
- b. ogrodzenie z bramą, mur.-żel, 2 poł. XIX,
- c. plebania, mur., 1843,
- d. cmentarz przykościelny, ok. 1842-1845.

ZESPÓŁ CMENTARZA RZYMSKOKATOLICKIEGO:

- a. cmentarz, 2 poł. XIX,
- b. kaplica, mur. (kam.), 2 poł. XIX.

SZKOŁA, mur. 1903.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a. stodoła ob. obora, mur., l. 80 XIX,
- b. obora, mur.(kam.), 1882,
- c. obora, mur., 1883,
- d. stodoła ob. obora
- e. ogrodzenie, mur.(kam.), k. XIX.

DOM NR 23/23 a, mur., pocz. XX.

DOM NR 31, mur., 1883.

DOM NR 47 (z ogrodzeniem), mur., 1907.

BUDYNEK INWENTARSKI (z murem kam.), nr 43 mur., pocz. XX.

DOMINICE

SZKOŁA, ob. ośrodek wypoczynkowy, mur., pocz. XX.

ZAGRODA NR 13:

- a. stodoła, pruski mur, pocz. XX,
- b. budynek gospodarczy, mur.(kam.), pocz. XX.

WIATRAK KOŹLAK, drewn., 1 poł. XIX.

GROTNIKI

ul. Wiejska

DOM NR 12, mur., 1912.

STODOŁA W ZAGRODZIE NR 5, mur., pocz. XX.

ul. Źródłana

ZAGRODA NR 5:

a. dom, mur., 1 poł. XIX, przebud. po 1918,

b. gołębnik, drewn., 1876.

WIATRAK KOŹLAK, ul. Słoneczna, drewn., k. XVIII.

JEZIERZYCE KOŚCIELNE

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA:

a. kościół, drewn., 1806, przebud. zakrystii 1963

b. cmentarz przykościelny, 1 poł. XIX,

SZKOŁA, mur. pocz. XX.

DOM NR 75, szach., 2 poł. XIX.

DOM NR 79, mur., pocz. XX.

MLECZARNIA, mur., 1925.

STODOŁA w zagrodzie nr 71, szach., XIX/XX.

KOCZURY

LEŚNICZÓWKA, mur., 4 ćw. XIX w.

KRZYCKO WIELKIE

ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO, ul. Dworcowa:

a. dworzec kolejowy, mur., pocz. XX,

b. dom pracowników kolei nr 1, mur. pocz. XX.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY, ul. M. Górnego nr 3:

a. dwór alkierzowy, mur., ok. poł. XVIII,

b. park krajobrazowy, ok. poł. XVIII.

c. obora, ob. w zagrodzie nr 51, mur. (kam.), k. XIX w.

KRZYŻOWIEC

LEŚNICZÓWKA, mur., XIX.

SĄDZIA

DOM NR 24, wł. Józef Małecki, mur., k. XIX.

UJAZDOWO

WIATRAK KOŹLAK, (przeniesiony z Kluczewa 1995 r.), drewn., pocz. XIX

WŁOSZAKOWICE

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY:

a. kościół, mur., 1640-1643,

b. cmentarz przykościelny, k. XVIII,

c. ogrodzenie z bramą, mur.(kam.), XVIII,

d. zespół plebani:

- plebania, mur., 1 poł. XIX,

- stodoła, mur., 1868.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, ok. poł. XIX.

SZKOŁA, ob. Przedszkole, ul. Spokojna nr 4, mur., 1 ćw. XX.

DWORZEC KOLEJOWY, ul. Dworcowa, mur., pocz. XX.

DOM PRACOWNIKÓW KOLEI, ul. Dworcowa, mur., pocz. XX.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

- a. pałac myśliwski, mur., 1749–1752, rozbiórka kopuły 1848, przebud. XIX i XX,
- b. oficyna pn., mur., ok. poł. XVIII
- c. oficyna pd., mur., ok. poł. XVIII, przebud. na kaplicę protestancką 1873, przebud. 1970,
- d. park barokowo-krajobrazowy, 1 poł. XVIII.

ul. Kurpińskiego

DOM NR 1, szach., 1 poł. XIX.

DOM NR 2, szach., 1 poł. XIX.

DOM NR 11, mur., pocz. XX.

DOM NR 23, mur., pocz. XX.

DOM NR 25, mur., 4 ćw. XIX.

ZAGRODA NR 28:

- a. dom, mur., pocz. XX,
- b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX.

ul. Nowaka

DOM NR 8, szach., k. XIX.

ul. Jana Otto

DOM NR 2, mur., 1910.

DOM PRACOWNIKÓW KOLEI NR 9, mur., pocz. XX.

DOM NR 15, mur., k. XIX.

ul. 21 Października

166. DOM NR 3, mur., k. XIX.

ul. Zachodnia

DOM NR 4, mur., l. 20 XX.

DOM NR 20, mur., k. XIX.

DOM NR 26, mur., 1 ćw. XX.

ZBARZEWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. NARODZENIA NMP:

a. kościół, wł. 1470–1473, dobud. kruchty pd. i restaur. 2 poł. XVII,

b. dzwonnica, drewn., 1938,

c. cmentarz przykościelny, pocz. XIX.

c. ogrodzenie, mur.(kam.), 1890,

d. plebania, mur., 1 poł. XIX, cz. przebud. XX,

e. budynek gospodarczy, mur.(kam.), 1890.

SZKOŁA, ob. dom mieszkalny nr 34, mur., 1 ćw. XX.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:

a. pałac, mur., 1902,

b. park krajobrazowy, 1 poł. XIX (?),

c. 2 obory, mur., ok. poł. XIX,

d. obora, mur., pocz. XX,

e. stodoła, mur., 2 poł. XIX,

f. spichlerz, mur., l. 60 XIX,

g. gorzelnia, mur., 1890,

h. ogrodzenie, pocz. XX,

ZAGRODA NR 5:

- a. dom, mur., 2 poł. XIX,
- b. budynek gospodarczy, mur., 1869.
- ZAGRODA NR 23:
- a. dom, mur., pocz. XX,
- b. budynek inwentarski, mur., pocz. XX,
- c. stodoła, mur., pocz. XX.

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO GEZ

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan w miejsc.	Nr stan na obsz.
1	Trzebidza	61-22	6	48
2	Trzebidza	61-22	7	49
3	Trzebidza	61-22	8	50
4	Trzebidza	61-22	5	51
5	Trzebidza	61-22	4	52
6	Trzebidza	61-22	3	53
7	Trzebidza	61-22	2	54
8	Trzebidza	61-22	1	55
9	Charbielin	61-22	3	60
10	Charbielin	61-22	2	61
11	Charbielin	61-22	1	62
12	Dłużyna	61-22	1	63
13	Dłużyna	61-22	2	64
14	Dłużyna	61-22	3	65
15	Charbielin	61-22	4	66
16	Charbielin	61-22	5	67
17	Charbielin	61-22	6	68
18	Charbielin	61-22	7	69
19	Charbielin	61-22	8	70
20	Boszkowo	61-22	12	71
21	Boszkowo	61-22	13	72
22	Boszkowo	61-22	14	73
23	Boszkowo	61-22	15	74
24	Boszkowo	61-22	16	75
25	Boszkowo	61-22	17	76
26	Boszkowo	61-22	18	77
27	Boszkowo	61-22	19	78
28	Boszkowo	61-22	20	79
29	Boszkowo	61-22	21	80
30	Boszkowo	61-22	22	81

31	Boszkowo	61-22	23	82
32	Boszkowo	61-22	24	83
33	Boszkowo	61-22	25	84
34	Boszkowo	61-22	26	85
35	Boszkowo	61-22	27	86
36	Boszkowo	61-22	28	87
37	Trzebidza	61-22	9	90
38	Charbielin	61-22	9	91
39	Charbielin	61-22	10	92
40	Charbielin	61-22	11	93
41	Skarżyn	61-23	1	57
42	Skarżyn	61-23	2	58
43	Dominice	62-21	8	14
44	Dominice	62-21	9	15
45	Dominice	62-21	10	16
46	Dominice	62-21	11	17
47	Włoszakowice	62-21	7	200
48	Włoszakowice	62-21	8	201
49	Ujazdowo	62-22	1	4
50	Grotniki	62-22	8	4
51	Ujazdowo	62-22	2	5
52	Grotniki	62-22	9	5
53	Grotniki	62-22	1	6
54	Bukówiec Górny	62-22	1	7
55	Bukówiec Górny	62-22	2	8
56	Bukówiec Górny	62-22	3	9
57	Bukówiec Górny	62-22	19	10
58	Bukówiec Górny	62-22	20	11
59	Bukówiec Górny	62-22	5	12
60	Grotniki	62-22	5	13
61	Grotniki	62-22	4	14
62	Grotniki	62-22	3	15
63	Grotniki	62-22	2	16
64	Bukówiec Górny	62-22	6	17
65	Bukówiec Górny	62-22	7	18
66	Bukówiec Górny	62-22	8	19
67	Bukówiec Górny	62-22	14	20
68	Bukówiec Górny	62-22	21	21
69	Bukówiec Górny	62-22	9	22
70	Bukówiec Górny	62-22	13	23
71	Bukówiec Górny	62-22	15	23
72	Bukówiec Górny	62-22	10	24
73	Bukówiec Górny	62-22	16	25
74	Bukówiec Górny	62-22	17	26
75	Bukówiec Górny	62-22	11	27
76	Włoszakowice	62-22	17	28
77	Włoszakowice	62-22	14	29

78	Włoszakowice	62-22	18	30
79	Włoszakowice	62-22	16	31
80	Włoszakowice	62-22	15	32
81	Włoszakowice	62-22	19	33
82	Włoszakowice	62-22	20	34
83	Włoszakowice	62-22	21	35
84	Włoszakowice	62-22	13	36
85	Włoszakowice	62-22	12	37
86	Włoszakowice	62-22	5	38
87	Włoszakowice	62-22	11	39
88	Włoszakowice	62-22	10	40
89	Włoszakowice	62-22	6	41
90	Włoszakowice	62-22	4	42
91	Włoszakowice	62-22	30	43
92	Włoszakowice	62-22	22	44
93	Włoszakowice	62-22	23	45
94	Włoszakowice	62-22	24	46
95	Włoszakowice	62-22	25	47
96	Bukówiec Górny	62-22	23	48
97	Bukówiec Górny	62-22	22	49
98	Bukówiec Górny	62-22	26	50
99	Włoszakowice	62-22	26	50
100	Włoszakowice	62-22	27	51
101	Włoszakowice	62-22	28	52
102	Włoszakowice	62-22	29	53
103	Włoszakowice	62-22	7	54
104	Włoszakowice	62-22	8	55
105	Włoszakowice	62-22	9	56
106	Dominice	62-22	1	57
107	Włoszakowice	62-22	1	58
108	Włoszakowice	62-22	2	59
109	Włoszakowice	62-22	3	60
110	Włoszakowice	62-22	31	61
111	Grotniki	62-22	6	63
112	Boszkowo	62-22	1	68
113	Boszkowo	62-22	2	69
114	Boszkowo	62-22	3	70
115	Boszkowo	62-22	4	71
116	Boszkowo	62-22	5	72
117	Boszkowo	62-22	6	73
118	Boszkowo	62-22	7	74
119	Boszkowo	62-22	8	75
120	Boszkowo	62-22	9	76
121	Boszkowo	62-22	10	77
122	Boszkowo	62-22	29	78
123	Boszkowo	62-22	11	79
124	Grotniki	62-22	6	80

125	Grotniki	62-22	7	80
126	Dominice	62-22	2	81
127	Dominice	62-22	3	82
128	Dominice	62-22	4	83
129	Dominice	62-22	5	84
130	Dominice	62-22	6	85
131	Dominice	62-22	7	86
132	Włoszakowice	62-22	24	87
133	Włoszakowice	62-22	32	87
134	Grotniki	62-22	6	88
135	Grotniki	62-22	10	89
136	Grotniki	62-22	11	90
137	Włoszakowice	62-22	33	91
138	Włoszakowice	62-22	34	92
139	Włoszakowice	62-22	35	93
140	Włoszakowice	62-22	36	94
141	Włoszakowice	62-22	37	95
142	Włoszakowice	62-22	38	96
143	Włoszakowice	62-22	39	97
144	Włoszakowice	62-22	40	98
145	Włoszakowice	62-22	41	99
146	Bukówiec Górny	62-22	49	100
147	Włoszakowice	62-22	42	101
148	Włoszakowice	62-22	43	102
149	Bukówiec Górny	62-22	50	103
150	Bukówiec Górny	62-22	51	104
151	Bukówiec Górny	62-22	52	105
152	Bukówiec Górny	62-22	53	106
153	Bukówiec Górny	62-22	54	107
154	Bukówiec Górny	62-22	55	108
155	Bukówiec Górny	62-22	56	109
156	Bukówiec Górny	62-22	57	110
157	Dłużyna	62-22	4	111
158	Bukówiec Górny	62-23	4	5
159	Bukówiec Górny	62-23	24	6
160	Bukówiec Górny	62-23	27	7
161	Bukówiec Górny	62-23	26	8
162	Bukówiec Górny	62-23	25	9
163	Bukówiec Górny	62-23	28	10
164	Bukówiec Górny	62-23	12	11
165	Bukówiec Górny	62-23	13	12
166	Boguszyn	62-23	2	13
167	Boguszyn	62-23	4	14
168	Boguszyn	62-23	3	15
169	Bukówiec Górny	62-23	18	16
170	Boguszyn	62-23	1	17
171	Bukówiec Górny	62-23	33	18

172	Bukówiec Górny	62-23	32	19
173	Bukówiec Górny	62-23	31	20
174	Bukówiec Górny	62-23	30	21
175	Bukówiec Górny	62-23	29	22
176	Sądzia	62-23	4	23
177	Sądzia	62-23	5	24
178	Sądzia	62-23	6	25
179	Sądzia	62-23	3	26
180	Sądzia	62-23	1	27
181	Bukówiec Górny	62-23	34	29
182	Bukówiec Górny	62-23	35	30
183	Bukówiec Górny	62-23	36	37
184	Bukówiec Górny	62-23	37	38
185	Bukówiec Górny	62-23	38	39
186	Bukówiec Górny	62-23	39	40
187	Bukówiec Górny	62-23	40	41
188	Bukówiec Górny	62-23	41	42
189	Bukówiec Górny	62-23	42	43
190	Bukówiec Górny	62-23	43	44
191	Bukówiec Górny	62-23	44	45
192	Bukówiec Górny	62-23	45	46
193	Bukówiec Górny	62-23	46	47
194	Bukówiec Górny	62-23	47	48
195	Sądzia	62-23	8	49
196	Sądzia	62-23	9	50
197	Sądzia	62-23	10	51
198	Sądzia	62-23	11	52
199	Sądzia	62-23	12	53
200	Sądzia	62-23	13	54
201	Sądzia	62-23	14	55
202	Sądzia	62-23	15	56
203	Boguszyn	62-23	5	57
204	Boguszyn	62-23	6	58
205	Boguszyn	62-23	7	59
206	Boguszyn	62-23	8	60
207	Boguszyn	62-23	9	61
208	Boguszyn	62-23	10	62
209	Boguszyn	62-23	11	63
210	Boguszyn	62-23	12	64
211	Boguszyn	62-23	13	65
212	Boguszyn	62-23	14	66
213	Boguszyn	62-23	15	67
214	Boguszyn	62-23	16	68
215	Boguszyn	62-23	17	69
216	Boguszyn	62-23	18	70
217	Boguszyn	62-23	19	71
218	Bukówiec Górny	62-23	48	90

219	Włoszakowice	63-21	-	114
220	Włoszakowice	63-21	-	115
221	Jezierzyce Kościelne	63-22	8	1
222	Jezierzyce Kościelne	63-22	7	2
223	Jezierzyce Kościelne	63-22	6	3
224	Jezierzyce Kościelne	63-22	5	4
225	Jezierzyce Kościelne	63-22	4	5
226	Zbarzewo	63-22	1	6
227	Zbarzewo	63-22	4	7
228	Zbarzewo	63-22	5	8
229	Zbarzewo	63-22	3	9
230	Zbarzewo	63-22	6	10
231	Sądzia	63-23	2	1
232	Krzycko Wielkie	63-23	11	2
233	Krzycko Wielkie	63-23	10	3
234	Krzycko Wielkie	63-23	12	4
235	Krzycko Wielkie	63-23	6	5
236	Krzycko Wielkie	63-23	9	6
237	Krzycko Wielkie	63-23	8	7
238	Krzycko Wielkie	63-23	7	8
239	Krzycko Wielkie	63-23	1	9
240	Krzycko Wielkie	63-23	2	10
241	Krzycko Wielkie	63-23	3	11
242	Krzycko Wielkie	63-23	4	12
243	Krzycko Wielkie	63-23	5	13
244	Jezierzyce Kościelne	63-23	14	21
245	Jezierzyce Kościelne	63-23	13	22
246	Jezierzyce Kościelne	63-23	12	23
247	Jezierzyce Kościelne	63-23	11	24
248	Jezierzyce Kościelne	63-23	10	25
249	Jezierzyce Kościelne	63-23	9	26
250	Jezierzyce Kościelne	63-23	3	27
251	Jezierzyce Kościelne	63-23	2	28
252	Jezierzyce Kościelne	63-23	1	29
253	Jezierzyce Kościelne	63-23	16	41
254	Jezierzyce Kościelne	63-23	15	42
255	Sądzia	63-23	7	43
256	Krzycko Wielkie	63-23	13	44
257	Krzycko Wielkie	63-23	14	45
258	Krzycko Wielkie	63-23	15	46
259	Krzycko Wielkie	63-23	16	47
260	Krzycko Wielkie	63-23	17	48
261	Krzycko Wielkie	63-23	18	49
262	Krzycko Wielkie	63-23	19	50
263	Krzycko Wielkie	63-23	4	51
264	Krzycko Wielkie	63-23	20	52
265	Krzycko Wielkie	63-23	21	53

266	Krzycko Wielkie	63-23	22	54
267	Krzycko Wielkie	63-23	23	55
268	Krzycko Wielkie	63-23	24	56
269	Krzycko Wielkie	63-23	25	57
270	Krzycko Wielkie	63-23	26	58
271	Krzycko Wielkie	63-23	27	59
272	Krzycko Wielkie	63-23	28	60
273	Krzycko Wielkie	63-23	29	61
274	Krzycko Wielkie	63-23	30	62
275	Krzycko Wielkie	63-23	31	63
276	Krzycko Wielkie	63-23	32	64
277	Krzycko Wielkie	63-23	33	65
278	Krzycko Wielkie	63-23	34	66
279	Krzycko Wielkie	63-23	35	67
280	Krzycko Wielkie	63-23	5	68
281	Jezierzyce Kościelne	63-23	28	69
282	Jezierzyce Kościelne	63-23	17	70
283	Jezierzyce Kościelne	63-23	18	71
284	Jezierzyce Kościelne	63-23	19	72
285	Jezierzyce Kościelne	63-23	20	73
286	Jezierzyce Kościelne	63-23	21	74
287	Jezierzyce Kościelne	63-23	22	75
288	Jezierzyce Kościelne	63-23	23	76
289	Jezierzyce Kościelne	63-23	24	77
290	Jezierzyce Kościelne	63-23	25	78
291	Jezierzyce Kościelne	63-23	26	79
292	Jezierzyce Kościelne	63-23	27	80
293	Zbarzewo	64-22	1	9
294	Zbarzewo	64-22	2	10
295	Zbarzewo	64-22	3	22
296	Zbarzewo	64-22	4	23